

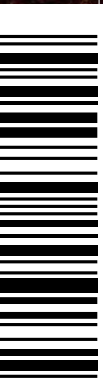
TRIMITAS

Kaip Alytus pateko

Į KARO AVIACIJOS ISTORIJA

Krokodilų ataka,
praminta

„PRAGARO KAKOFONIJA“

9771392475004

1,99 €

BENEDIKTAS VANAGAS:

apie šaulystę, laisvę ir Dakarą

R

© „Trimitas“, 2018
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 1500 egz.

L I E T U V O S Š A U L I Ų Ž U R N A L A S

TRINITAS

2

4

6

8

10

14

16

18

20

22

25

26

30

32

35

36

Kukurūzų burbuolės ant laužo | VYTARAS RADZEVIČIUS

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus
Toronto (Kanada) V. Pūtvis kuopos vadas V. Pečiulis

REDAKTORIAUS ŽODIS

MIELI „TRIMITO“ SKAITYTOJAI,

palydėdami Senuosius ir pasitikdami Naujuosius metus pagalvojame ir apie praeitį, ir apie ateitį. Ne šiaip sau vėlyvųjų viduramžių alegorijose išmintis dažnai vaizduojama kaip dviveidė moteris, kuri vienu veidu žiūri į praeitį, kitu – į ateitį. Gyvename laike ir tai bene vienintelė erdvė, kurioje negalime apsisukti ir grįžti atgal. Tada lieka atmintis. Ji svarbi mums visiems, nes lemia ateitį.

Ne šiaip sau komunistiniai diktatoriai Kambodžoje bandė ištrinti žmonių atmintį. Pakeitė šalies pavadinimą į Kampučiją, naikino mąstančius ir žudė tuos, kurie sirgo „atminties liga“ – taip galvažudžiai praminė užguito žmogaus jausmą, kuris visame

pasaulyje vadinamas nostalgija. Nostalgija praeičiai, kurioje jie buvo laimingi. Dažnas, tardamas „Tautiškos giesmės“ žodžius, neįsijaučia, kiek Vinco Kudirkos eilutėse yra prasmingų ir gerų kodų. „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“ – ši idėja per atmintį mus veda į priekį. Ir šioje metų sandūroje pažvelgęs 90 metų atgalios, į 1928 m. paskutinį gruodžio mėnesio „Trimito“ numerį, randi ir svarbių žodžių bei sutapimų.

Štai greičiausiai Vlado Putvinskio-Pūtvio, tuo metu – Lietuvos šaulių sąjungos centro valdybos pirmininko ir „Trimito“ redaktoriaus, sveikinimo žodžiai, kurie prasmingi ir šiandien: „Gerbiamuosius mūsų skaitytojus, gausinguosius šaulių spaudos talkininkus, bendradarbius,

rėmėjus ir visus, kurie šiokiu ar kitokiu būdu prisideda prie „Trimito“ leidimo ir platinimo, nuoširdžiai sveikiname sulaukus Kalėdų ir Naujųjų Metų švenčių ir linkime geriausios kloties ateities bendram darbe.“

Gero skaitymo!

„Trimito“ vyr. redaktorius
Vytautas Radzevičius

ŠAULIŲ SĄJUNGOJE RENGiami INSTRUKTORIAI

PRIE ŠACHMATŲ LENTOS SUSITIKO KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS ŠACHMATŲ SPORTO ENTUZIASTAI.

Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės vadas mjr. Mindaugas Milius baigė trejų metų tarnybą Lietuvos šaulių sąjungoje. Vilniaus įgulos karininkų ramovėje perdavė rinktinės vėliavą, tačiau Tėvynės labui dirbs ir toliau – Lietuvos kariuomenėje. Laikina rinktinės vado pareigas eis Lietuvos šaulių sąjungos štabo G2/3 skyriaus viršininkas ats. kpt. Vytautas Šareika.

1. Majoras Mindaugas Milius (kairėje) ir LŠS vadas Gintaras Koryzna. Vaidoto Okulič – Kazarino nuotrauka.

KARALIAUS MINDAUGO ŠAULIŲ 10-OSIOS RINKTINĖS VADAS BAIGĖ TARNYBĄ ŠAULIŲ SĄJUNGOJE

Vadovaujantis 2018 m. Lietuvos šaulių sąjungos karinio rengimo planu, šių metų gruodžio 10–18 d.

Pasieniečių mokykloje Medininkuose buvo organizuotas šiemet jau paskutinis Instruktoriaus kursas Nr. 1. Jame dalyvavo 8 šauliai: iš Lietuvos šaulių sąjungos štabo, Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-osios, Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios

rinktinių, Lietuvos kariuomenės atstovai. Dalis šio kurso dalyvių jau turėjo patirties, todėl net 5 iš jų (4 šauliai ir 1 LK atstovas) kursą baigė labai geru vertinimu. Pagal parodytus rezultatus jiems suteikta teisė nešioti antsiuvą „Instruktorius“, toliau jie turės galimybę dalyvauti aukštesnio lygmens Instruktoriaus kurse, į kurį atrenkami kandidatai, turintys labai aukštą vertinimo balą.

Gruodžio 13 d. Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokykloje vyko šachmatų turnyras, skirtas 28-osioms Lietuvos kariuomenės mokyklos įkūrimo metinėms paminėti. Turnyre rungėsi Krašto apsaugos sistemos šachmatų sporto entuziastai. Lietuvos šaulių sąjungai atstovavo dvi komandos. Pirmoji Šaulių sąjungos komanda tapo turnyro nugalėtoja. Pasak vieno iš komandos narių, LŠS G2/3 skyriaus informacijos rinkimo specialisto Egidijaus Papečio, visos kovos buvo gana sudėtingos, tačiau visų komandos dalyvių dėka pavyko atitrūkti ir pasiekti puikų rezultatą. x

ŠAULIŲ STIPRYBĖS VARDAS – LIETUVOS LAISVĖ

Tekstas **Valdas Kilpys**
Nuotraukos **Valdas Kilpys**

Lapkričio 24-osios rytas buvo kaip niekada „slidus“. Kam teko sėsti prie automobilio vairo, tikrai nesidžiaugė. Plikšala. Vairuojant autostradoje ir regint šalikelėse stovinčias aplamdytas mašinas džiugėsio buvo mažai. „Ko gero, žiūrovų parade bus nedaug“, – sukosi mintis galvoje. Apsirikau.

KONTEKSTAS

Atsargiai dėdami kojas ant ledu aptrauktų šaligatvio plytelių juokavome, kad žygiuoti nebus lengva. Konstitucijos prospektas pasitiko aptvertas tvoromis. Ne juokas – parado metu buvo žadama parodyti itin nemenką karinės technikos kiekį. Po Prezidentės atvykimo, rikiuotės vado raportų ir himno prasidėjo oficialiosios kalbos. Trumpos, bet esminės. Prezidentė D. Grybauskaitė akcentavo veikimą išvien: „Lietuva didžiuojasi savo kariuomene ir sąjungininkų vienybe.“ „Šiuo paradu siunčiame svarbų pranešimą pasauliui – esame stiprūs ir vieningi. Istorija įrodė, kad prieš gausa – bejėgė prieš stiprybę, kurios vardas – Lietuvos laisvė“, – sakė valstybės vadovė. Driokstelėjo haubicų šūviai, į dangų kilo šalies ir kariuomenės vėliavos.

Krašto apsaugos ministerijos duomenimis, šiųmetis paradas yra didžiausias iki šiol karinis renginys Lietuvoje, surengtas miesto gatvėse. Paskutinis, tik gerokai kuklesnis, karinis paradas surengtas 2013 m. minint Lietuvos kariuomenės atkūrimo 95-ąsias metines. Tąkart paradas vyko Gedimino prospekte Vilniuje, o jame dalyvavo apie 500 Lietuvos ir sąjungininkų karių su karine technika.

KAS VYKO?

Pagrindinis Lietuvos kariuomenės 100-mečio akcentas – iškilminga karių rikiuotė ir karinės technikos paradas. Ties Nacionaline dailės galerija susirinkę valstybės vadovai, garbūs svečiai aiškiai pamatė, kad šauliai nė per nago juodumą nenusileidžia kariuomenei. Derama apranga, ekipuotė, ginklai – išoriškai neatstirs nuo reguliariosios kariuomenės.

Vienas iš vadų, kurio vardas telieka nežinomas, atviravo, kad neramumo dėl šaulių tikrai būta. Ar sugebės pataikyti į koją? Ar nebus kokie kreivi šleivai „kareivėliai“? Nuogaustavimai nepasitvirtino ir žiūrovų palaikantys šūksniai šauliams tai dar kartą įrodė. „Šaunuoliai šauliai! Pirmyn, vyrai! Ačiū, ačiū“, – aidėjo aplink.

Praejus rikiuotei nuo Edukologijos universiteto žiedo pajudėjo apie 80

karinės technikos vienetų, tarp kurių buvo ir dar nematyti mūsiškiai „Vilkai“.

KĄ MATĖME?

Parade dalyvavo svečiai iš 27 valstybių. 1 800 Lietuvos ir NATO sąjungininkų bei partnerių karių ir šaulių su karine technika bei modernia ginkluote žygiavo, važiavo Konstitucijos prospektu. Net 14 NATO sąjungininkų atsiuntė savo karius arba vėliavų grupes. Be mūsiškių karių ir šaulių, žygiavo Lietuvoje dislokuoto NATO priešakinių pajėgų bataliono, Aljanso, Oro policijos misijos Baltijos šalyse, trišalės Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos Konstantino Ostrogiškio brigados LITPOLUKRBRIG kariai. Technikos taip pat netrūko. Savaeigės haubicos „PzH 2000“, šarvuoti visureigiai HMMWV, Specialiųjų operacijų pajėgų „bagiai“, motociklai ir visureigiai, įvairios paskirties logistinis transportas, oro gynybos ginkluotė. Amerikiečiai specialiai paradiui atvežė retai matomą tolimojo nuotolio oro gynybos sistemą „Patriot“. Tačiau bene labiausiai visų akis traukė naujausios Lietuvos kariuomenės pėstininkų kovos mašinos „Vilkas“. Šarvuočiai ne tik galingi, gerai ginkluoti, bet ir... gražūs.

GAL KAVOS?

Vienoje Vilniaus mokyklų apgyvendinti šauliai džiaugėsi deramu dėmesiu. „Gavome naktpiečius, kariai

savo žiniomis padėjo gerai pasirengti paradiui“, – pasakojo Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės vadas ats. kpt. Vytautas Žymančius. Jo teigimu, ypatingos padėkos nusipelno kariuomenės Garbės sargybos vyrai, kurie skyrė daug laiko šaulių rikiuotės pratimams tobulinti.

← **Prezidentė D. Grybauskaitė akcentavo veikimą išvien: „Lietuva didžiuojasi savo kariuomene ir sąjungininkų vienybe.“** →

Parade dalyvavę šauliai pasidalijo iškalbingu įvykiu, nutikusi laukiant žygiuotės. Oras, kaip minėta, buvo ne koks: šlapia, dulkė, lietus. Gatvėje stoviniuojantys ginkluoti šauliai patraukė netoliese įsikūrusios kavos parduotuvės-salono vadybininkės dėmesį. „Visiems kavos gali ir neužtekti, bet vaišiname!“ – šypsodamasi šaulius užėiti kvietė Santa Tankelevičiūtė (vardas tikras,

vėliau buvo išsiaiškinta). „Geras jausmas, kai žmonės taip reaguoja“, – džiugėsio neslėpė šauliai. „Trimitas“ visų šaulių vardu dėkoja firmai „Sorpreso“ už suteiktą šilumą ir gardžią kavą. Vienybėje – jėga, o pergalė kartais gali pritrūkti tik geros valios ir puodelio karšto gėrimo.

ĮSPŪDŽIAI

Gediminas Pocius:

Buvau „dėžutėje“, atmosfera buvo puiki! Girdėjosi daug palaikymo šūksnių iš minios. Tai skatino pasitempti. Ar mums trūko treniruočių ir dar labiau treniruotų nugarų? Vienareikšmiškai, taip! Manau, darbą padarėme.

Linas Kavaliauskas

Dalyvauti tokiam renginyje – didelė garbė. Kartu žygiuoti su NATO kariškiais, užsienio šalių atstovais turbūt nė vienas nesitikėjo. Pakvietimas į rikiuotę – tai pasitikėjimas ir atsakomybė. Ukmergės 1002-ajai kuopai atstovavo 6 šauliai, trys – rikiuotėje ir trys – apsaugoje. Tikiu, kad šaulių šimtmečio minėjimas bus toks pat įspūdingas!

Justina Kazlauskienė

Dalyvavau pagalbos Karo policijai grupės veikloje. Nustebino Karo policijos pareigūnų pasitikėjimas: šauliai buvo traktuojami kaip lygiaverčiai partneriai. Kiekvienas gavo savo užduotį. Teko reguliuoti eismą, nukreipti žmonių srautus, užtikrinti viešąją tvarką ir pan. Ir nors renginio metu daug kas

netikėtai keitėsi, Karo policijos pareigūnai dėl tam tikrų dalykų tarėsi ne tik tarpusavyje, bet ir su šauliais. Džiaugiuosi šaulių darbu tokio lygio renginiuose ir tikiuosi, kad visuomenės požiūris į šaulius toliau tik gerės.

Rimas Žilinskas

Vaikystėje mėgdavau svajoti. Norėjosi padaryti kažką tokio, kas išliks ilgam. Pamatai, kad kur betonuoja, ir užrašai savo vardą, datą. Svajodavau, kad po kelių tūkstančių metų kažkoks archeologas kasinės griuvėsius, ras šį užrašą ir spėlios, ginčysis su kolegomis.

Bet užrašas liks. Taip ir šiandien. Palikau mažą įrašą. Ko gero, tokį patį kaip ir kažkada – kreivomis raidėmis (lyg ir ne visada pataikiau į ritmą), su klaidomis [gal ką praleidau?]. Bet tai liks. Be galo džiaugiuosi dalyvavęs Lietuvos kariuomenės parade. Tai kažkas tokio. Ko gero, labiausiai gaila, kad žygiuodamas negali dairytis ir žiūrovams, šaukiantiems „ačiū, šaunuoliai“, atsakyti tuo pačiu. Tai Jums ačiū, tai Jūs – šaunuoliai.

Gal kažkada, po kokių 100 metų, kažkam žiūrinėjant Lietuvos kariuomenės 100-mečio parado nuotraukas, kils klausimas, o apie ką tas dėdė su šalmu svajojo, kai buvo vaikas? ×

BERŽŲ
DVARĖ —
ATMINIMO AKMUO
M. KALMANTUI

Jonavos rajone, Beržų dvare, atidengtas atminimo akmuo pulkininkui Mykolui Kalmantui. Simboliška, kad šis paminklas iškyla Lietuvai minint valstybės atkūrimo šimtmetį.

Būdamas 8-ojo pēstininku pulko 1-ojo bataliono vadu, M. Kalmantas su grupe karininku pasižymėjo užimdami Klaipėdą Dangės upės rajone. Už nuopelnus šioje operacijoje ir kitose veiklose M. Kalmantas apdovanotas VVjo Krūžiumi, Lietuvos

Karo išblaskytai šeimai Beržų dvaras liko šeimyninės laimės simboliu, į kurį jau neteko grįžti pačiam M. Kalmantui, pasitraukusiam į Vakarus ir mirusiam Čikagoje. Šeimos namuose – Beržų dvare – iškilęs atminimo akmuo primena istorines asmenybes ir jų indėlį į valstybės kūrimą. x

**ALSĖDŽIŲ
S. NARUTAVIČIAUS
GIMNAZIJA KARTU
SU ŽEMAITIJOS
ŠAULIŲ 8-ĄJA
RINKTINE VYKDĖ
PROJEKTĄ
„SIGNATARŲ TAKAIS
1918–2018“**

Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės
 Alsėdžių 806-osios kuopos šauliai ir
 rinktinės orkestras, Lietuvos ambasadoje
 Varšuvoje pristatė projekto metu
 surinktą įvairią istorinę medžiagą apie
 brolius S. ir G. Narutavičius, surengė
 ambasados, bei Varšuvos šeštadieninės
 lietuvių mokyklos vaikams ir tėveliams
 nuotaikingą koncertą. Delegaciją Lietuvos
 Respublikos ambasadoje Varšuvoje
 priėmė Plk. Gytis Kazokas – Gynybos atašė
 Lenkijoje (Čekijos, Kroatijos, Slovakijos,
 Vengrijos Respublikoms). Pristatyme, kuris
 buvo skirtas Lenkijos nepriklausomybės

Taip pat Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės orkestras su Alsėdžių 806-osios kuopos jaunuoliais šauliais Lenkijai švenčiant savo šalies nepriklausomybės atkūrimo šimtmetį, aplankė ir pirmojo Lenkijos Prezidento Gabriėliaus Narutavičiaus kapą Varšuvos Katedroje. Susipažinę su G. Narutavičių menamomis vietomis Varšuvoje, projekto dalyviai toliau

Projekto dalyviai džiaugėsi, kad visos suplanuotos veiklos nebuvo nuobodžios, jaunimas turėjo daug įvairių užduočių, svarbių susitikimų, interaktyvių užsiėmimų, o svarbiausia – juos sujungė istorinė praeitis, kuri padeda naujus draugus ir įdomius potyrius surasti šiandien. x

GARBUS SVEČIAS PAGĖGIUOSE

Susitikimo tikslas buvo aptarti Vyties Kryžiaus ordino kavalieriaus mjr. Jono Šimkaus, pagėgiškio, Lietuvos patrioto, 1923-ųjų Klaipėdos sukilimo dalyvio, už pasižymėjimą ir narsą apdovanoto Vyties Kryžiumi su kardais (vėliau pakeistu į Vyčio Kryžiaus 5-ojo laipsnio ordiną, 1921), Detroito lietuvių bendruomenės, St. Butkaus

Šaulių kuopos, VLIK'o ir lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios aktyvaus veikėjo, lietuviybės propaguotojo gyvenimo ir veiklos įamžinimą Pagėgiuose. Svečias savivaldybės administracijai išseivijos entuziastų, Mažosios Lietuvos mylėtojų vardu atvežė piniginę vieno tūkstančio dolerių auką šio tikslo įgyvendinimui. Kaip akcentavo V. Komskis, Pagėgių savivaldybės vadovai, visa krašto aktyvioji bendruomenė yra dėkinga Nacionalinės Basanavičiaus premijos laureatei Marijai Remienei, Lietuvos Šaulių sąjungai išseivioje, Mažosios Lietuvos draugijai Čikagoje ir visiems kitiems neabejingiems bičiuliams ir bendraminčiams iš Amerikos už pinigus, palaikymą ir geranoriškumą įprasminant istorinę praeitį, ją puoselėjant ir propaguojant. Svečiui atminimui įteiktas gražus rėmelis su tautinės giesmės tekstu. Sustota bendrai nuotruakai, aplankyta numatomo paminklinio ženklo vieta Geležinkelio gatvėje. Savivaldybės architektė Ernesta Maier pristatė svečiui ir paminklinio ženklo brėžinius. Šį kūrybinį sumanymą iš juodojo ir pilkojo granito įgyvendins skulptorius iš Šiaulių Kazys Bimba

Vizitą užbaigti svečias pasiūlė nusifotografuojant Mikytuose, prie kryžiaus Vilko vaikams. Čia vasaros pradžioje prasidėjo kelionės amerikietišku visureigiu odisėja po Karaliaučiaus kraštą. Po šį kraštą ir visą Mažąją Lietuvą p. Ernestas su bendraminčiais keliavo veždamiesi Mažosios Lietuvos vėliavą, padovanotą Šilutės šaulių kuopos vado Donato Jauniaus. Šią vėliavą E. Lukoševičius išsivežė į Ameriką kaip dovaną nuo Mažosios Lietuvos šaulių. Pasak Ernesto, simboliška, kad pagėgiškiai, minėdami Tilžės Akto šimtmetį, šios vėliavos kelionę ir užbaigė ten, kur ji prasidėjo. x

4

BENEDIKTAS VANAGAS:

LAISVĖ – GALIMYBĖ BŪTI SAVIMI

Tekstas Vytautas Radzevičius
Nuotrauka Edgaras Butko

Tradicinis „Trimito“ klausimas: kodėl stojai į Lietuvos šaulių sąjungą?

Kariuomenės apibrėžimu bei krašto gynyba pradėjau domėtis apie 2010 m., studijuodamas JAV kariuomenės nesėkmes Vietnamo kare bei po jo, kai net patys amerikiečiai negerbdavo savo karių, kurie grįždavo iš Vietnamo karo. Po to JAV kariuomenės vadovybė susizgribo ir šiandien JAV turime vieną geriausių visuomenės savo kariuomenės palaikymo pavyzdžių visame pasaulyje. Atsimenu, kviečiau Krašto apsaugos ministrą pietų, į diskusiją apie Lietuvos kariuomenės įvaizdinę komunikaciją. Susitikimas su ministru įvyko tuo metu, kai Ukrainoje jau kilo neramumai Maidano aikštėje, bet realūs Rusijos koviniai veiksmai Ukrainoje nebuvo pradėti. Dar nebuvo užimtas ir Krymas. Lietuvoje dar nebuvo supratimo, kad turime būti pasiruošę. Kviesdamas ministrą į diskusiją mačiau, kad mes nebuvo išmokę JAV kariuomenės pamokų ir kad pačiai Lietuvos kariuomenei reikia labiau bendrauti su visuomene bei šviesti ją, kodėl kariuomenė yra reikalinga ir privalo būti stipri.

Paskui prasidėjo karas Ukrainoje. Lietuviai masiškai stojo į Šaulių sąjungą. Nesu masinių psichozų šalininkas, tad susilaikiau nuo stojimo į organizaciją tuo metu. Daug dirbau su Lietuvos kariuomene, buvau ir dabar tebesu LK ambasadorius.

Keletą metų mano bičiulis Edmundas Jakilaitis gana ilgai ir kryptingai kvietė į savo vadovaujamos Vilniaus rinktinės Tauro kuopos 1-ojo būrio Pelėdų skyriaus gretas. Jau daugiau nei metai esu Šaulių sąjungos narys, šiuo metu bebaigęs persikvalifikuoti į kovinius šaulius.

Kokia tavo veikla Šaulių sąjungoje?

Esu aktyvus, besipraktikuojantis šaulys. Drauge su Pelėdų skyriumi esame susitarę, kad, be ŠS organizuojamų pratybų, mes skyriaus viduje inicijuosime bent 10 kvalifikacijos kėlimo pratybų per metus. Tikrai daug asmeninio laiko atiduodu šiam dalykui. Taip pat suprantu, kad dėl veiklos specifikos esu plačiai matomas daugeliui žmonių Lietuvoje. Žinomumas įpareigoja rodyti deramą pavyzdį, todėl juo noriu parodyti, kodėl svarbu veikti išvien bei būti pasiruošus ir reikalui esant apginti Tėvynę.

Kai atėjai į Šaulių sąjungą – kokią ją radai ir kaip į ją žiūri, kai jau esi brolis?

Šaulių sąjunga šiuo metu gyvena teigiamo pokyčio režimu. Įstodamas netikėjau, kad čia bus susirinkę tokios aukštos motyvacijos asmenybių. Esu sutikęs nemažai brolių ir seserų, tačiau kaskart susipažindamas

su naujais būnu be paliovos teigiamai nustebintas, kokie atsidavę žmonės čia susirenka. Šaulių sąjungos stiprybė, be motyvacijos, – asmeninės jos narių kompetencijos. Čia renkami žmonės, kurie savo srityje vadinami profesionalais. Organizacijoje turėti tokį kompetencijų spektrą – didelė vertybė.

Su „Nacionaline ekspedicija“ lankeisi Lenkijoje, Ukrainoje. Šiame kontekste, ypač agresiją išgyvenančioje Ukrainoje, – koks žmonių požiūris į savanorišką krašto gynybą?

Žmonės Lenkijoje puikiai supranta, kokių laikotarpiu gyvename, bei žino, koks kaimynas gyvena rytuose. Ukrainoje žmonės yra pavargę nuo karo, tačiau tai yra didi tauta, kuri per trumpą laiką turėjo išmokyti daugybę vertingų pamokų. Manau, kad šiuo metu Ukraina su savo žmonėmis yra galinga jėga. Būtent Ukrainos savanoriai pirmaisiais metais, kai kariuomenė buvo silpna ir nustekenta, atliko lemiamą vaidmenį sulaikant priešiškas jėgas Ukrainos rytuose.

Kai šis interviu pasirodys „Trimite“, 2019 m. Dakaras artės prie pabaigos ar jau bus pasibaigęs. Gali pasvajoti ir pasidalyti mintimis, koks jis tau bus?

Tikiu, kad šis Dakaras bus pakrikštytas „išmintinguoju“. Mums reikės priimti tūkstančius greitų sprendimų. Norėčiau tikėti, kad subrendau veikti šalta galva. Dakare, kaip ir karyboje, veikia aiškus principas: „Sunku pratybose, lengva mūšyje.“ Visus metus daug veikėme, kad drauge su visa „General Financing Team Pitlane“ komanda galėtume pasiekti aukštų rezultatų. Vis dėlto rezultatą tiksliai žinosime sausio 17 d. Limoje, kur vyks Dakaro finišas.

Mėgsti sakyti „Kiekvienas turi savo Dakarą“. Kokios Dakaro patirtys praverstų šauliškoje veikloje?

Tai, ką veikiamo ruošdamiesi ar šturmuodami Dakarą, visiškai atitinka Šaulių sąjungos veikimo principus. Vienas jų – dėmesys detalėms. Visi, net ir aukščiausio rezultatai, susideda iš tūkstančių mažesnių ar didesnių sprendimų, kurie turi būti padaryti teisingai. Taip pat mums visiems reikia prisiminti vieną inžinerinį principą, kuris yra be galo svarus ir komandiniame darbe. Įsiklausykite į jį: „Agregatas ar mechanizmas (mūsų atveju – komanda) yra stiprus tiek, kiek stipri yra silpniausia jos grandis.“ Mums turėtų būti svarbu, kad kiekvienas šaulys turėtų tinkamas kompetencijas juo būti.

Kaip ruošiesi pasitikti Lietuvos šaulių sąjungos šimtmetį?

100 – gražus skaičius. Tačiau man svarbiau, kad kiekvieną dieną padarytume po svarbų darbą, kas nuolat mus vestų tobulėjimo keliu. Būdami geriausi, šventę galėsime jausti kiekvieną mielą dieną. Nesureikšminu jubiliejų ir apvalių skaičių. Šiuo metu turime planą, kurį drauge su Šaulių sąjunga planuojame įgyvendinti. Artėjant 100-mečio minėjimui, paieškės daugiau detalių. Man rodos, kad šią gražią datą sutiksime ypač gražiai ir vertingai.

Linkėjimai sesėms ir broliams bei „Trimito“ skaitytojams, kurie galvoja, bet nesiryžta stoti į Šaulių sąjungą?

Viskas labai paprasta: laisvė – galimybė būti savimi, t. y. galimybė gyventi pagal savo sukurtas, o ne kažkieno primestas taisykles. Vienoje iš karybos klasikos taisyklių sakoma: „Nori taikos, ruoškis karui.“ Prisiminkime, laisvė nėra duotybė. Ginti ją – mūsų pareiga. Esu daugiau nei tikras, kad broliai ir seserys tai puikiai žino. Garbė būti Jūsų dalimi! ×

„Agregatas ar mechanizmas (mūsų atveju – komanda) yra stiprus tiek, kiek stipri yra silpniausia jos grandis.“

5

ŠAULIŲ INDĖLIS ATKURIANT

IR PUOSELĖJANT VYČIO KRYŽIAUS ORDINO VĖLIAVOS CEREMONIJĄ

Tekstas Erika Kisieliūtė

2018 m. rugsėjo 8 d. suėjo lygiai 27 metai nuo Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos ceremonijos atkūrimo. Tai unikalios XX a. 3-iojo dešimtmečio pradžioje tuomečio Karo muziejaus viršininko gen. Vlodo Nagevičiaus inicijuota ceremonija, skirta kariams, kovojusiems ir žuvusiems už Lietuvos laisvę bei nepriklausomybę pagerbti. Vyčio Kryžiaus vėliavos ceremoniją atlikdavo tuomečiai karo invalidai, kurie kiekvieną rytą iškilmingai pakeldavo vėliavą ir atiduodavo

pagarbą Karo muziejaus sodelyje prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“, o vėliau šalia įkurdinto Nežinomo kareivio kapo ir didingai užbaigdavo šią ceremoniją jau nusileidus saulei. Tai buvo prasmingos apeigos, kurios reiškė pagarbą ir padėką kovojusiems už savo šalies išlikimą bei suverenitetą ir kurios priminė piliečiams svarbiausius Lietuvos istorijos įvykius, reikšmingas kovas ir pergales.

Tuo metu ceremonijų atgaivinimas buvo vienas iš būdų įprasminti atkuriamų arba naujai statomų paminklų svarbumą bei unikalumą.

Deja, pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu gyvavusi ceremonija buvo uždrausta prasidėjus šalies okupacijoms, o ištrinta iš lietuvių atminties ji buvo įsigalėjus svetimai sovietinės okupacijos valdžiai. Tik po pusšimčio metų, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir pradėjus atgaivinti senuosius paminklus bei tradicijas, buvo atkurta prasminga Vyčio Kryžiaus vėliavos ceremonija. Prie šios ceremonijos atgaivinimo prisidėjo Lietuvos šaulių sąjungos nariai, kurie iki pat šių dienų puoselėja bei vykdo Vyčio Kryžiaus vėliavos ceremoniją. Tad kaip buvo atkurta ši ceremonija? Kaip ji keitėsi bėgant

metams ir koks Lietuvos šaulių sąjungos indėlis vykdant bei tobulint Vyčio Kryžiaus ordino ceremoniją?

Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos ceremonijos atkūrimui įtaką turėjo 1988–1990 m. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veikla ir po to ėjęs Lietuvos nepriklausomybės atgimimas 1990 m. Šį svarbų laikotarpį žmonės skyrė šalies istorijai ir prarastiems savasties ženklams grąžinti. Atsirado nemažai įvairių draugijų, organizacijų bei fondų, kurie ėmėsi okupantų sugriautų paminklų, pastatų ar kito šalies paveldo atstatymo. 1988 m. architektas Algimantas Sprindys parengė planą, pagal kurį turėjo būti atkurtas Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelis Kaune, atstatyti prarasti ir sunaikinti paminklai, stovėję čia tarpukariu. Jau tais pačiais metais buvo atstatyti J. Basanavičiaus, V. Kudirkos, S. Daukanto ir Maironio biustai, 1989 m. Laisvės paminklas, M. Jankaus bei P. Vileišio biustai. O reikšmingas monumentas „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“, nugriautas 1949 m. pabaigoje, buvo pradėtas atkurti 1989 m. lapkričio 23 d., kai suorganizuotos „16 akmenų rinkėjų grupės penkiasdešimtyje nepriklausomybės kovų vietų rinko akmenis, skirtus paminklui atstatyti.“ Galiausiai šis paminklas atgimė 1990 m. vasario 16 d. Lietuvos kariuomenės dieną, kur greta buvo perlaidoti Nežinomo kareivio palaikai bei atstatyti

A. Juozapavičiaus ir P. Lukšio monumentai. Tad galiausiai atstačius paminklus buvo pradėta galvoti ir apie buvusių apeigų atgaivinimą.

Tuo metu ceremonijų atgaivinimas buvo vienas iš būdų įprasminti atkuriamų arba naujai statomų paminklų svarbumą bei unikalumą. 1991 m. vykstant diskusijoms, kokia forma paminėti Vytauto Didžiojo paminklo atstatymą Kaune, pasak amžininko Lietuvos šaulių sąjungos (toliau – LŠS) atkūrėjo ir nario Liutaro Trumpulio, buvo prisiminta Pirmojoje Lietuvos Respublikoje egzistavusi Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos kėlimo ceremonija. Tad L. Trumpulis, atstovaudamas LŠS kartu su kitu sąjungos atkūrėju ir nariu Stasiu Ignatavičiumi, pasiūlė pakelti Vytauto Didžiojo vėliavą. Todėl iš pradžių buvo keliama ne Vyčio Kryžiaus ordino, o Vytauto Didžiojo vėliava. Kaip pašnekovas tvirtina toliau, tokia idėja buvo sutikta teigiamai, o vėliau prie jos prisidėjus tuomečiam Vytauto Didžiojo karo muziejaus skyriaus vedėjui [dab. direktoriaus pavaduotojui] ir šauliui Arvydui Pociūnui, buvo stengiamasi kuo tiksliau atkurti seniau egzistavusią ceremoniją, jos eigą ir kitas detales.

Ceremonijos atkūrimas nebuvo paprastas ir lengvas. Per ilgus okupacijos dešimtmečius buvo žmonių, nežinojusių

tokios ceremonijos ar užmiršusių apie jos egzistavimą. Vis dėlto vyresni kauniečiai, kartu ir istorija besidomintys LŠS nariai, šią ceremoniją žinojo ir tikėjosi ją atkurti. Tačiau informacijos, kuri pasitarnautų atkuriant apeigas, nebuvo pakankamai. Sovietų valdžia buvau daug ką sunaikinusi, todėl viską reikėjo surinkti po gabaliuką, ieškoti atsiminimų, muzikos įrašų ir kt. Vis dėlto buvo pradėta ruoštis 1991 m. numatyta rugsėjo 8 dienos (Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto karūnavimo dienos) šventei ir atkurtos ceremonijos startui.

Pirmas atkurtos ceremonijos renginys kėlė neramumų ne tik dalyviams, bet ir jų artimiesiems. Po 1991 m. sausio įvykių Lietuvoje visuomenė vis dar buvo išsigandusi, tačiau ceremonija įvyko sklandžiai. Pagal numatytą planą 1991 m. rugsėjo 8 d. iškilmės prasidėjo prie Kauno pilies 9 val. 30 min., kur Vytauto Didžiojo vėliava buvo nešama į Vytauto Didžiojo bažnyčią ir iškilmingai pašventinta kunigo Ričardo Mikutavičiaus.

Po to, kaip rašoma „Trimite“, „šauliai V. Valeckas, A. Kazėnas, D. Sereikis, G. Pempė, B. Petraitis, A. Kantautas birutiečių apsuptyje išnešė vėliavą iš bažnyčios. Eitynės pasuko Vytauto Didžiojo paminklo link.“ Šias eitynes lydėjo tautiniais kostiumais apsivilkusios birutietės, šventiška pasipuošę kauniečiai ir miesto svečiai, daug kas buvo nešini gėlėmis, Lietuvos valstybės vėliavomis. Nuo Vytauto Didžiojo paminklo buvo sukama ir žygiuojama Vytauto Didžiojo karo muziejaus link, kur vėliavos laukė pasiruošęs šaulių būrys, vadovaujamas Vaidoto Adomo Bieliūno. 12 val. prasidėjo iškilmingas Vytauto Didžiojo vėliavos pakėlimas ant Vytauto

LŠS nariai buvo ne tik ceremonijos atkūrimo iniciatoriai, bet ir jos vykdytojai. Jie nuo 1991 m. įsipareigojo garbingai atlikti Karo invalidų vykdytą misiją. Vis dėlto prie simbolinio vėliavos pakėlimo galėjo prisidėti tik nusipelnę šauliai, buvę tremtiniai, politiniai kaliniai. Būtent pirmieji dešimt šaulių, vykdžiusių atkurtą ceremoniją 1991 m., yra įamžinti fotografijose. Tai tuometės LŠS Kauno Vytauto Didžiojo rinktinės IV kuopos šauliai: S. Dovydaitis, V. Zenkus, B. Stanevičius, J. Armonaitis, P. Jačėnas, Davidavičius, Karaliūnas ir kiti bei būriui vadovavęs V. A. Bieliūnas. Pirmosios ceremonijos metu vėliavą nuo bažnyčios iki sodelio ir paminklų garbingai nešė bei vadui V. A. Bieliūnui perdavė šauliai A. Kazėnas, V. Valeckas, D. Sereikis, G. Pempė, B. Petraitis ir A. Kantautas. O garbę pirmą kartą atkurtos ceremonijos istorijoje pakelti simbolinę vėliavą turėjo buvę rezistentai, pasižymėję šauliai Jonas Sinkevičius ir Alfredas Butvilas. Visi, prisidėję prie ceremonijos atkūrimo ir vykdymo, buvo apdovanoti padėkomis.

Nuo 1991 m. iki pat šių dienų Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos ceremonijos tęsimas ir puoselėjimas yra LŠS rankose. Tačiau bėgant metams keitėsi ne tik šaulių būrys, vykdęs ceremoniją (šaulių vis daugėjo, jie keitėsi ir kt.), bet kito ir pati ceremonija, kuri vis labiau panašėjo į gen. ltn. V. Nagevičiaus laikais vykdomas apeigas. Kad ceremoniją kuo labiau priartintų prie jos ištakų, šauliai darė įvairius pakeitimus. Iš pradžių kelta Vytauto Didžiojo vėliava, 1994 m. pabaigoje buvo pakeista įprastine Vyčio Kryžiaus ordino vėliava. Ją keldavo nebe ant Vytauto Didžiojo karo muziejaus stogo, kaip tai buvo pradėta daryti 1991 m., bet prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ ir Nežinomo kareivio kapo. Be to, vėliavą Lietuvos valstybinių švenčių dienomis keldavo tik Vyčio Kryžiaus ordino kavalieriai: ordinu apdovanoti šauliai ar kiti svarbūs visuomenės veikėjai.

Ceremonija buvo nemažai papildyta iki 2008 m. Bėgant laikui Vytauto Didžiojo karo muziejuje buvo surasti anksčiau Karo invalidų naudoti ceremonijos elementai – šalmas, pikės, šiek tiek muzikos instrumentų. Tačiau sovietinės okupacijos metais šis inventorių buvo sugadintas arba panaudotas ne pagal paskirtį, todėl teko daug ką taisyti ar pasigaminti iš naujo. Iš pradžių šauliai ceremonijoje dalyvavo su savo uniformomis ir tik vėliau jiems buvo uždėti originalūs Karo invalidų naudoti šalmas. Tad 1994 m. rudenį, kai Vėliavos būrys jau turėjo šalmus ir pikes, buvo galima dar labiau patobulinti ceremoniją bei jos scenarijų. Šio darbo ėmėsi jau minėtas A. Pociūnas. Jis tobulino ceremonijos planą, eigą, taip kai kurias komandas. Tad 1994 m. spalio 25 d. sukurta patobulinimas buvo naudojamas

ne vienus metus, kol 2001 m. buvo atlikti keli nežymūs komandų pakitimai. Taip pat per šį laikotarpį daugėjo šaulių, galinčių ir norinčių atlikti šį garbingą ritualą. LŠS archyve, rastame 2000 m. rugsėjo 15 d. štabo kuopos šaulių susirinkimo protokole, nurodoma, kad visą štabo kuopą tuo metu sudarė 110 šaulių, iš kurių Garbės sargybos būryje buvo 60 šalių, Ne rikiuotės šaulių štabo būryje – 32, Vėliavos būryje – 16, o orkestre – 2 šauliai. Tad 2000 m. 16 nusipelnusių šaulių Lietuvos valstybinių švenčių metu prie muziejaus monumentų vykdė ceremoniją. Minėtina, kad 2002 m. Šaulių sąjungos štabo kuopa buvo perorganizuota į Garbės sargybos kuopą, todėl vėliavos ceremoniją vykdančių šaulių būrio pavadinimas kito. Šis pavadinimas skambėjo taip – LŠS Garbės sargybos kuopos Vėliavos būrys.

Praminga įvardyti faktą, kad LŠS archyve buvo rastas dokumentas, apibreziantis Vėliavos būrio tikslus, uždavinius, pareigas bei atsakomybes. 2003 m. birželio 6 d. Lietuvos šaulių sąjungos vado įsakymu Nr. 180 K buvo patvirtinti Lietuvos šaulių sąjungos štabo Garbės sargybos kuopos vėliavos būrio nuostatai. Juo rašoma, kad esminis šios kuopos uždavinys yra reprezentuoti visą šaulių sąjungą bei valstybinių ir kitų svarbių švenčių metu atlikti vėliavos ceremonialą.

Be to, šis dokumentas nurodo, kad į Vėliavos būrį negali įstoti bet kas, pavyzdžiui, jaunesnis nei 50 metų šaulys, turi pateikti prašymą, nurodantį norą prisijungti prie Garbės sargybos kuopos Vėliavos būrio. Taip pat jis turi pateikti net kelias rekomendacijas ir turėti ne mažesnę kaip 5 metų stažą rinktinėje arba kuopoje. Įdomu, kad šiame Vėliavų būryje narių vis daugėjo, tad 2006 m. buvo įsteigti du būrio skyriai ir vadai.

Atkurta Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos ceremonija dar daugiau naujovių ir pasikeitimų sulaukė 2008 m. Buvo stengiamasi dar labiau išplėtoti šią unikalią ceremoniją ir atsižvelgti į Pirmojoje Lietuvos Respublikoje buvusią tradiciją vėliavą kelti kas dieną. LŠS narys L. Trumpulis prisimena, kad pagal projektą šauliai kartu su Kauno miesto savivaldybe nutarė nuo 2008 m. gegužės iki rugsėjo imtinai vėliavą kelti kiekvieną šeštadienį ir sekmadienį. Be jokios abejonės, tokie ambicingi planai nebuvo lengvai įgyvendinami. Kasdienis vėliavos kėlimas, unikalių istorinių rūbų, pikių, šalmų rekonstrukcijų kūrimas buvo ne tik daug jėgų, bet ir finansų reikalaujantis dalykas. Vis dėlto per 2008 m. buvo padaryti esminiai ir dideli darbai. Buvo suteikta galimybė atkurti istorines Karo invalidų uniformas, kurios buvo pagamintos naudojant Vyčio Kryžiaus ordino spalvas – juodą ir raudoną. Kaip rašoma spaudoje,

Kauno miesto taryba tiek naujoms uniformoms, tiek reikalingai atributikai buvo numaćiusi paskirti 51 tūkstantį litų.

Tad šie pinigai buvo skirti ne vien istorinėms uniformoms, bet ir reikiamai atributikai – naujoms pikėms, šalmams, batams – įsigyti. Po visų suteiktų galimybių ir šaulių indėlio bei pastangų pirmoji ceremonija, kurios metu savaitgalį su naujomis istorinėmis uniformomis, pikėmis bei šalmais pasirodė šauliai, įvyko 2008 m. birželio 1 d. Verta pabrėžti, kad savaitgaliais vykdytos ceremonijos nebuvo tokios iškilmingos kaip valstybinių švenčių dienomis. Čia negrodavo orkestras ir vėliavos dažniausiai nekeldavo Vyčio Kryžiaus ordino kavalierius. Vis dėlto šie dalykai nė kiek nepakenkė ceremonijos pakilumui ir reikšmingumui.

2008–2016 m. laikotarpį Vėliavos būrys, vykdydavęs ceremoniją, net kelis kartus pakeitė savo pavadinimą. 2008 m. prieš tai buvęs Vėliavos būrio pavadinimas pakeistas į Kauno apskrities Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės Vyčio Kryžiaus ordino Vėliavos būrio pavadinimą. O 2011 m. pavadinimas dar kartą kito: ceremonijas vykdęs šaulių būrys buvo vadintas Kauno apskrities Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės Kauno „Tvirtovės“ trečiosios kuopos Vyčio Kryžiaus ordino Vėliavos būriu.

Nepaisant visų buvusių ar esamų pasikeitimų ceremonija puikiai vyksta iki pat šių dienų, o atgaivintos apeigos 2016 m. rugsėjo 8 d. minėjo 25-erių metų jubiliejų. Džiugu, kad tokią reikšmingą praeities kovotojus pagerbiančią ceremoniją tęsia ir puoselėja Lietuvos šaulių sąjunga bei garbingi jos nariai. x

1. Karo invalidai atlieka Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos ceremoniją prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodyje, 1929 m. VDKM Negatyvų rinkinys, N-81

2. Vytauto Didžiojo vėliavos nešimas, 1991 m. rugsėjo 8 d. LŠS archyvo Fotografijų rinkinys, nuotraukos nr. 424.

3. Pirmoji atkurtos Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos (Vytauto Didžiojo vėliavos) ceremonija. LŠS Vėliavos būrys, vadovaujamas V. A. Bieliūno. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelis: 1991 m. rugsėjo 8 d. Asmeninis S. Dovydaičio archyvas.

4. Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos ceremonija po 2008 m. Asmeninis S. Dovydaičio archyvas.

6

Tekstas ir nuotrauka **Valdas Kilpys**

Kai kalba pasisuka apie informacinę erdvę, dažniausiai kyla mintis apie sunkiai protu suvokiamą, žinių perpildytą ir klaidų internetą. Iš tiesų panašiai ir yra, tačiau pasauliniame interneto tinkle nardantis internautas niekuo nesiskiria nuo realiame pasaulyje besiorientuojančio žmogaus: vieni keliauja po egzotiškas šalis ir ieško nuotykių, o kitiems pakanka žinoti kelią iki parduotuvės, darbo ir, sakykime, malonių pasilinksminimo vietų.

„GLOBALUS KAIMAS“

Medijų teoretikas Herbertas Marshallas McLuhanas dar prieš penkiasdešimt metų kalbėjo apie tai, kaip elektroninės informacijos sąsajos sukurs „globalų kaimą“ su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Čia bus savo senūnai, vyresnieji ir, matyt, kvailiai.

Komunikacijos technologijoms peržengus erdvės ir laiko skirtumus, žmonėms radosi galimybė gyventi ir bendrauti globaliu mastu, it vienoje bendruomenėje, kaime. Informacinės erdvės lyderiai – šou žvaigždės, žymūs politikai ir net niekdariai – tapo žinomi visame pasaulyje, o susitikęs kokį žmogų iš JAV gali be vargo aptarti su juo mėgstamo seralo siužeto vingius. Mat visi esame to paties „kaimo“ gyventojai, kaimynai [gal tik kinai nelabai, nes internetas ten turi apribojimų ir jų interneto erdvė gerokai skiriasi nuo mūsų].

Minėtam H. M. McLuhanui priklauso ir kita mintis, kuri ne mažiau aktuali mums, „kaimiečiams“: ar iš tingumo, ar iš kvailumo, ar tiesiog žmogaus prigimtis

INFORMACINĖS ERDVĖS PRANAŠŲ BEIEŠKANT: KUNIGAİKŠČIAI, PARTIZANAI IR VIEŠIEJI INTELEKTUALAI

yra tokia, kad kuo ilgiau gyveni aptvertoje informacinės erdvės teritorijoje („kaime“), tuo sunkiau iš jos išsilaivinti. Visas pasaulis susiaurėja iki vartojamos informacinės erdvės ribų ir bet kokia kita nuomonė ar būtinybė mąstyti, daryti išvadas, analizuoti vertinama kaip didelis nepatogumas.

Tarkime, esate dešiniųjų pažiūrų žmogus. Skaitote tos pakraipos tekstus, žavitės dešiniaisiais politikos lyderiais, sekate jų paskyras, bendraujate su panašiais į save, bet... esu tikras, kad nieko neišmanote ir baugiai vengiate kitokių, pavadinkime kairuoliškų, nuomonių. Juk jos nepatogios, reikia diskutuoti, dar labiau gilintis, žodžiu, kaip dabar madinga sakyti „išeiti iš komforto zonos“.

Gyventi „kaime“ patogų. Čia savi ponai kunigaikščiai, savi vargetos, čia tiesiog jautiesi saugus. Bet ar tai turi kažką bendro su visuminiu pasaulio vaizdu, kritiniu protu? Ko gero, nelabai...

BENDRUOMENĖS IRIMAS

Ant prieškarinių litų būta užrašo: „Tautos jėga – vienybėje.“ Perfrazavus jį, tampa aišku, kad bendruomeniškumo jausmas yra stiprybės pagrindas. Bendruomenės nariai nutuokia, kokie yra jų bendrabūvio tikslai, ką reikėtų daryti pavojaus akivaizdoje. LŠS bendruomeniškumo jausmas itin stiprus, įtvirtinamas bendra veikla, vertybėmis, istorija.

Tačiau žvelgiant informacinės erdvės link viskas subyra. Kas yra tie „kunigaikščiai“, kurie mus veda per informacijos brūzgynus? Ar apskritai ten yra lyderių? Juk kiekvienas iš mūsų turime laisvą valią naudotis visa informacija. Prisijungei prie interneto ir visas pasaulis tau atviras. Vėl susiduriame su paradoksu, kai pasinėrę į socialinių tinklų „bendruomenes“ noriai laikiname, klikiname ir kitaip reaguojame, tačiau tai nėra laisvės ar

individualybės triumfas. Ir net tuomet, kai nedraugiškos valstybės atvirai meluojanti užsienio reikalų ministerijos paskyra yra apipilama šimtais tūkstančių deramų komentarų su grotažymėmis, tai nereiškia, kad virtualiai veikianti bendruomenė yra gyva ir gyvybinga. Tai tik „skaitmeninė minia“, kurios atstovai patogiai įsitaisę minkštuoliuose kovoja su melu ir informacine agresija. Žymusis vartotojiškumo kritikas Zygmuntas Baumanas šias beformes vartotojiškos visuomenės „bendruomenes“ vadina „spiečiais“.

Šie „spiečiai“ labai paveikūs stipriems, greitiems ir gerai vizualiai padarytiems emocionaliems impulsams [memams, klipams, filmams ir t. t.], todėl jų veikla informacinėje erdvėje dažniausiai vyksta bangomis. Greitai su didele jėga teškia ir taip pat skubiai atslūgsta. Ir jei manome, kad už Lietuvą geriausiai kovoti patogiam

Gyventi „kaime“ patogų. Čia savi ponai kunigaikščiai, savi vargetos, čia tiesiog jautiesi saugus. Bet ar tai turi kažką bendro su visuminiu pasaulio vaizdu, kritiniu protu? Ko gero, nelabai...

krėslė prie kompiuterio su kavos puoduku rankoje, tai, švelniai tariant, yra šiek tiek klaidinga.

Tvarios bendruomenės veikia nuosekliai ir su aiškiu tikslu. Jų veikla yra nuosekli ir emocijos čia neturi lemiamos įtakos. Vienadieniai viešieji intelektualai su kokybiška vizualika čia bereikšmė, nes reikalingas tikras lyderis, kurio veikla neapsiriboja darbu prie kompiuterio. Ir reikalingi bendruomenės nariai, kurie geba išeiti iš namų ir būti aktyvūs realiaame (ne virtualiajame) pasaulyje.

APIE VILKUS, KURIE PATYS BIJO MIŠKO

Senolių išmintis sako, kad nėra ko lįst miškan, jei bijai vilko. O šitie mėgsta burtis į grupes ir drauge prasimanyti ēdesio. Informacinėje erdvėje panašiai mąstantys ir jaučiantys žmonės taip pat dažnai patys to nenorėdami susiburia į gaujas spiečius ir jaučiasi saugūs. Juk nebelieka nepriimtinos informacijos. Tačiau tai yra problema. Jei mums rūpi Lietuvos informacinės erdvės saugumas, tai slapstyti nevalia. Jo nepasieksime manydami, kad ši erdvė skirta tam, jog jaustumėsi gerai ar patogiai. Tai yra mūsų laukas. Jei tamstų vartojama informacinė erdvė tapo saugi, vadinasi, niekas, kas joje yra sakoma, nebėra svarbu. Jūs pralaimėjote. Tapote vilku, kuris pats bijo miško.

Blogiausia tai, kad talentingai manipuliudama tokių bedančių vilkų gauja niekuomet netaps tikra pilietine visuomene. Valdomi ryškių, greitų, stiprių ir greitai perduodamų emocijų bei grotažymių, jie kovoja su audromis stiklinėse ir uraganais po šiltais pledais. Atradę galimybę

nematyti to, kas erzina, iš tiesų prarandame gebėjimą kovoti argumentais.

MOKOMĖS SKAITYTI. IŠ NAUJO

Pagrindinis dalykas, kurio derėtų siekti naudojantis informacinės erdvės privalumais (atvirumu, greitumu, įvairumu ir t. t.), iš tikrųjų paprastas – problemų identifikavimas ir jų sprendimo pagreitinimas. Tačiau susidūrus su realybe viskas nutinka diametraliai priešingai: išblaškyti ir išsiblaškę praradome savybes, kurios praeityje visuomenėms leisdavo identifikuoti problemas ir rasti sprendimus. Neliko ištvermės (būtent ištvermės ir gal net didvyriškumo) perskaityti bent kiek ilgesnį tekstą. Prapuolė teksto suvokimo gebėjimas su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis.

Ši „bedančių vilkų“ situacija tiesiogiai atspindi ir visuomenės gyvenime. Teisėti visuomenės pasipiktinimai dažnai apsiriboja tik trumpalaikiais patiktukų uraganais. Su ištverme spręsti problemą tai neturi nieko bendro.

Problema, kuri neišsprendžiama sukūrus juokingą paveikslėlį, iš tiesų tampa vos ne apokaliptine. Kaip čia šitaip? Juk mes esame informacinio fronto kariai ir ne mūsų reikalas susitikti su kuo nors gyvai, įtikinti, išeiti su plakatu į gatvę ar kalbėtis akis į akį. Paprasčiau likti savo „informaciniame burbule“ su užblokuota informacija, juokingais paveikslėliais ir kava šalia klaviatūros...

Išvados gana pesimistinės: viešojo erdvė vis labiau nyksta. Idėjų pasiūla, argumentų susikirtimai ar ideologijų mūšiai tampa vis retesni, nes tam nebėra paklausos.

Lietuvos šaulių sąjunga, bent kol kas, išlaiko tikrojo bendruomeniškumo jausmą, nes jis įtvirtinamas bendra veikla, vertybėmis, istorija.

Informacinės erdvės reakcijų juokingais paveikslėliais kol kas dar neieškome. Duokdie, neprireiktų... x

Jei tamstų vartojama informacinė erdvė tapo saugi, vadinasi, niekas, kas joje yra sakoma, nebėra svarbu. Jūs pralaimėjote. Tapote vilku, kuris pats bijo miško.

1. Infiltracija iš oro neįmanoma be darnių komandos veiksmų.
2. Net jei rankose sunki ginklų dėžė, veikti reikia greitai, tiksliai ir netikėtai.
3. „Geltonųjų“ patruliai užtikrina miestelio ramybę.
4. Sraigtasparnio mentės kelia didžiulį vėją, netrūksta užesio, tad kalboms nėra nei laiko, nei galimybių.

PRIENŲ RŪKAS

Tekstas Valdas Kilpys
Nuotraukos Valdas Kilpys

Paskutinį lapkričio savaitgalį Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai apie pratybas žinojo nedaug: vyks Prienuose, daliai šaulių teks konvencinių pajėgų vaidmuo, o dalis nugrims į pagrindį. Rinktinės štabe triūsiantis ir prie pratybų organizavimo itin daug prisidėjęs vyr. srž. Donatas Vasiliauskas iki paskutinės minutės delsė pasakyti naujieną – šauliai Prienų prieigose bus infiltruoti iš oro su LK karinių oro pajėgų sraigtasparniu.

PAPILDOMI MOKYMAI AERODROME

Tuo metu, kai Prienų gatvėmis jau patruliavo „geltonųjų“ (konvencinių pajėgų) patruliai, nekonvencinių pajėgų atstovai rinkosi Aleksoto S. Dariaus ir S. Girėno aerodrome. Būtent čia yra įsikūręs Lietuvos karinių oro pajėgų Paieškos ir gelbėjimo tarnybos postas, iš kur Prienų link ir kilo sraigtasparnis MI-8T. Tačiau prieš tai šauliams teko gana nemažai paplušėti įvaldant sraigtasparnio „vartojimo“ procedūras. Jos nėra paprastos. Tai suprantį tik pabandęs savo kailiu. Infiltruojamieji privalo užtikrinti ne tik sklandų įlipimą sudarant apsaugos žiedus ir pasiskirstant visą aplinką į sektorius, bet ir išlipimą. Sraigtasparnio mentės kelia didžiulį vėją, netrūksta garso, todėl reikalingas nemažas komandos narių tarpusavio supratimas ir gebėjimas suprasti vienas kitą be žodžių.

Didžiulės kuprinės, tiksliau sakant, greitas jų įmetimas ar išmetimas iš orlaivio taip pat gana kompliktuotas reikalas. Kažkas kliūva, kažkas užsikabina. Vienai kovotojų komandai dar teko papildoma ginklų dėžė, todėl derėjo suderinti veiksmus, kad

įlipimas ir išlipimas būtų kuo sklandesnis. Šauliai šias iš pirmo žvilgsnio paprastas procedūras kartuoja daug kartų, kol patyrusio piloto vadovaujami (šaulišką ačiū už sugaištą laiką) jas įsisavino. Infiltracija praėjo sėkmingai ir tik keletas vietinių iškišo galvą iš trobų, nesuprasdami, kokio galo vidury Lietuvos laukų kelias minutes buvo nutūpęs „sraigtas“.

Veikti greitai, tyliai ir netikėtai Prienai tomis dienomis gyveno kiek kitokį gyvenimą – tai faktas. Kiek teko bendrauti su miesto gyventojais, jie problemų dėl to nematė. Priešingai – pratybų dalyvių teigimu, ginkluoti patruliai nuolat sulaukdavo iš vietinių pasiūlymų atsigerti kavos ar tiesiog užteiti šušilti. Vyr. srž. D. Vasiliauskas pasakojo, kad vietos vaikai vis ateidavo su savo mediniais ir plastikiniais ginklais padėti saugoti komendantūrą. „Gaila, neturėjau fotoaparato...“ – apgailestavo šaulys. Pratybų dalyviai buvo padalyti į dvi „stovyklas“: vieni vykdė komendantines funkcijas, o kiti veikė paslapčia, pagrindyje. Išskirtinė pratybų aplinkybė – čia nebuvo „blogiukų“, visi darė atsakingą darbą ir mokėsi. Pasak komendanto Valdemaro

Gembecko, sunkiausia buvo vykdyti visas funkcijas vienu metu: „Streso netrūko, nuolat kas nors įvykdavo. Tai mūsų saugomas objektas užpultas, tai patrulis pastiprinimo reikalauja, tai dar kas. Visi dirbome ant galimybių ribos“, – pasakojo šaulys.

Pagrindžio kovotojų užmačios buvo paprastos, bet veiksmingos. Užpuolę vieną strateginį objektą „geltonieji“ metė visas pajėgas jam apginti, o kitas tuo metu buvo „sunaikintas“. Kita vertus, nukentėjo ir puolusieji. Viena rezistentų grupė buvo „supakuota“, o išvykimas iš miesto blokuotas. Tad įvardyti nugalėtojus nelabai išeina.

Pasak Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės vado Vytauto Žymančiaus, svarbiausia yra tai, kad patys šauliai turi „ugnies“ tokiuose pratybose dalyvauti. „Pradinės mintys apie pratybas buvo kiek kuklesnės, bet, kai pamatėme norinčiųjų dalyvauti sąrašus, supratome, kad pratybos bus didelės ir tikrai rimtos. Tad pirmiausia norisi padėkoti patiems šauliams už aktyvumą“, – džiaugėsi rinktinės vadas. x

8

LŠS KONFERENCIJA: „STIPRINTI VISUOTINĘ GYNYBĄ — BŪTINA“

Tekstas **Valdas Kilpys**
Nuotrauka **Valdas Kilpys**

Tapo įprasta, kad lapkričio mėnesį Lietuvos šaulių sąjunga organizuoja tarptautinę konferenciją. Šių metų konferencijos pavadinimas kiek provokuojantis: „Visuotinė gynyba – ar vis dar aktualu?“ Apie tai ne kartą užsiminė ir patys pranešėjai, aiškiai pažymėdami, kad visuotinė gynyba aktuali kaip niekuomet. Ir jos aktualumas tik didės.

Prezidentės Dalios Grybauskaitės globojamoje konferencijoje šalies saugumo ir gynybos klausimais kalbėjo žinomi visuomenės, kariuomenės atstovai, akademinės bendruomenės nariai, užsienio ekspertai iš Suomijos, Ukrainos ir Vokietijos. Pagrindinį pranešimą geopolitinėmis temomis skaitė vokiečių kariuomenės ats. generolas, buvęs NATO Jungtinės pajėgų vadavietės vadas Egonas Rammsas. Pasak pranešėjo, didžiausi šiandienos geopolitiniai iššūkiai sietini su „užšaldytais konfliktais“, terorizmu, kibernetiniais nusikaltimais ir bendru posttiesos radimusi informacinėje erdvėje nykstant objektyvumo ir vertybių riboms.

Suomijos ambasadorius Lietuvoje Christeris Michelsonas pasakojo apie Suomijos kariuomenėje tarnaujančių piliečių laukiančius iššūkius ir vyriausybės pastangas į valstybės gynybą įtraukti kuo daugiau piliečių. „Istorijos dėmuo, tiksliau sakant, kovų su bolševikais aidai visuomet yra mūsų karių sąmoningumą garantuojantis veiksnys“, – sakė ambasadorius.

Krašto apsaugos viceministras Giedrimas Jeglinskas pabrėžė šiandienio pasaulio

daugialypumą ir būtinybę skirti informaciją nuo informacinio triukšmo. Pranešime nemažai dėmesio skirta ir atgrasymo temai: „Karo eiga priklausys ne tik nuo to, kaip žvelgsime į karinius sprendimus, bet ir nuo to, kaip suvoksime atgrasymą“, – tvirtino G. Jeglinskas.

Vilniaus universiteto TSPMI docentas dr. Deividas Šlekys akcentavo būtinybę į gynybą žvelgti plačiau, ne vien per kariuomenės stiprinimo būtinybę. Jo teigimu, valstybės gynyba gali ir privalo būti vykdoma įvairiomis kryptimis, pasitelkiant ir karinius, ir nekarinius būdus. LŠS svarba kalbant apie visuotinę gynybą yra itin reikšminga. D. Šlekio teigimu, Lietuva jau atėjo iki tos ribos, kai gynybos

sąvokos tapatinimas tik su kariuomene valstybiškai mąstant yra negatyvus. Daug susidomėjimo sulaukusi diskusija, kurioje dalyvavo Konstitucinio Teismo pirmininkas prof. dr. Dainius Žalimas, saugumo ir gynybos analitikas Aurimas Navys bei Šaulių sąjungos vadas plk. lt. Gintaras Koryzna, tapo lyg visos konferencijos minčių apibendrinimu. LŠS vado teigimu, kurdami stipresnę Šaulių sąjungą, turėsime ir stipresnes visuomenines pajėgas, o nuo to stiprės ir valia gintis. „Kiekvienas savo gyvenime pritrūkęs prasmingos veiklos, gali realizuoti save mūsų organizacijoje. Taip ne tik ugdome savo pilietiškumą, bet ir prisidedame prie visos visuomenės švietimo šalies saugumo klausimu“, – sakė plk. lt. G. Koryzna. x

9

KONFERENCIJOJE NEUŽDUOTAS KLAUSIMAS

Tekstas **Stasys Ignatavičius, LŠS V.Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas**

Lapkričio 16 d. Vilniaus rotušėje įvyko tradicinė tarptautinė Lietuvos šaulių sąjungos organizuojama konferencija. Šį kartą buvo pasirinkta aktuali mūsų valstybei tema – „Visuotinė gynyba – ar vis dar aktuali?“

1. LŠS konferencija Vilniaus rotušėje.

Į konferenciją atvyko daug garbingų svečių, išklausa židomių pranešimų, kurie papildė mūsų žinias apie geopolitę pasaulio saugumo padėtį, pasiruošimą kritinėms situacijoms Suomijoje, Singapūre ir Izraelyje, apie kovą prieš Rusijos skleidžiamą dezinformaciją ir kt. Tačiau pagrindinis konferencijos klausimas buvo visuotinė gynyba ir jos reikalingumas. Konferencijoje pasisakė Respublikos premjero patarėjas A. Pikžirnis, krašto apsaugos viceministras G. Jeglinskas ir kiti įžvelgė, kad Lietuvos visuomenę ruošiant visuotinei gynybai ir pasipriešinimui galimam agresoriui, bene pagrindinį vaidmenį per savo padalinius Lietuvos miestuose, miesteliuose, kaimuose ir vienkiemiuose turėtų atlikti Šaulių sąjunga ir jos nariai.

Lietuvos šaulių sąjungos įkūrėjas Vladas Putvinskis siekė sušaulinti Lietuvą. Bet nebūtinai visi Lietuvos gyventojai turėjo būti šauliais. Jis siekė, kad visi Lietuvos gyventojai būtų valstybės gynėjais. Tai atsispindi jo raštuose: „... idealas, kad visa tauta taptų dvasios aristokratija, kad visi būtų tėvynės gynėjais.“ Šio tikslo siekia ir šiandienė Šaulių sąjunga. Tas darbas dirbamas visuose mūsų visuomenės sluoksniuose pradedant moksleiviais ir baigiant į garbingą pensiją išėjusiais solidaus amžiaus Lietuvos piliečiais. Pagrindinis Lietuvos šaulių uždavinys išliko dar nuo tarpukario organizacijos laikų – ginti ir stiprinti Lietuvos Respubliką, rengti Lietuvos piliečius tėvynės gynybai, ugdyti pilietiškumą ir patriotiškumą.

Mes garsiai kalbame apie visuotinę gynybą ir Lietuvos šaulių vaidmenį šioje itin aktualioje mūsų valstybei misijoje. Norisi paklausti, ar mūsų Vyriausybė ir Krašto apsaugos ministerija sudaro sąlygas šauliams vykdyti šią pareigą? Ar visiškai finansuoja Šaulių sąjungą, kad organizacija galėtų mūsų visuomenę įtraukti į šį pasiruošimo visuotinei gynybai procesą? Nors Lietuvos Respublikos Konstitucija tai

numato ir šauliai bei sąmoningi Lietuvos piliečiai, reikalui esant, įvykdys savo pilietinę pareigą, tačiau, kad į šį procesą būtų įtraukti visi šalies gyventojai, reikalinga materialinė bazė ir atitinkamas finansavimas.

Tarpukario Lietuvoje iki 1935 m. kariuomenės reformos Šaulių sąjungoje buvo 88 tūkstančiai narių (1934 m.), 1935 m., Seimui priėmus naują Šaulių sąjungos įstatymo redakciją, narių sumažėjo ir Sovietų Sąjungai okupuojant Lietuvą LŠS gretose buvo 62 tūkstančiai narių. Dar triskart daugiau buvo prijaučiančių šauliams ir rėmėjų. Tokiomis pajėgomis jau buvo galima organizuoti visuotinį pasipriešinimą. Ir tuometės Vyriausybės, ir KA ministrai skatino ir rėmė šaulių veiklą. Buvo sudaromos sąlygos šauliams įsigyti žemės Šaulių namams pastatyti, išduodamos lengvinančios paskolos statyboms, buvo skiriama žemė sporto ir vaikų aikštelėms įrengti, finansavimas uniformoms, ginklams, transportui įsigyti ir kt. Ilgainiui Šaulių namai („Šaulių namai – tautos namai“) tapo tėvynės gynėjų patriotinio ugdymo, kultūros, sporto ir laisvalaikio praleidimo židiniais.

Norisi paklausti, ar buvo pasirūpinta, kad šauliai atgautų iki okupacijos turėtą nuosavybę ir turį? Ar bent buvo nors kiek kompensuota? Kai kam grąžinama, kompensuojama, bet šauliams – ne. Kaip galima šauliams plačiau vystyti savo veiklą, kad ir pasiruošimo visuotinei gynybai srityje, jei kai kurių rinktinių štabai glaudžiasi ankštose dviejų kambariukų patalpose? Kai reikia sukti galvas ieškant posėdžiams ir treniruotėms didesnių erdvių? Yra daug problemų ir į jas tiek mūsų Vyriausybė, tiek Krašto apsaugos ministerija turėtų pažiūrėti realiai.

Ką Lietuvos šauliams suteiksite ar duosite šiandien, su kaupu šauliai Lietuvai gražins ateityje... x

10

Š. m. lapkričio 9–10 dienomis Mažeikiuose buvo organizuojamas jaunųjų šaulių sąskrydis. Šiemet į jį susirinko rekordinis – 222 – dalyvių skaičius iš visos apskrities.

ŽEMAITIJOS ŠAULIŲ 8-OSIOS RINKTINĖS JAUNŲJŲ ŠAULIŲ SĄSKRYDIS MAŽEIKIŲ „GABIJOS“ GIMNAZIJOJE

Atidarymo metu dalyvių pasveikinti atvyko Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės vadas Julius Svirušis, Gabijos gimnazijos direktorius Eduardas Vaičiulis, Mažeikių 801-osios šaulių kuopos vadas Pranas Trakinis. Per sąskrydį Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų bataliono kariai skaitė paskaitą ir mokė jaunuosius šaulius taktikos elementų, o šie pristatė išradingus savo būrių prisistatymus, kuriems ruošėsi jau

gerokai prieš sąskrydį. Sąskrydžio metu netrūko varžybų, komandinių žaidimų. Dalyviai turėjo galimybę susipažinti ir su nauja sfera – geolokacija ir dalyvauti geolokacijos varžybose. Kaip parodė praktika, jaunimas liko patenkintas, todėl bandysime jaunųjų šaulių ugdyme tai naudoti ir toliau. Visą sąskrydžio veiklą vainikavo diskoteka. Ryte dalyviai buvo apdovanoti padėkomis už dalyvavimą, o rungčių nugalėtojai – prizais ir medaliais.

11

Tekstas Auksė Petruševičienė

Kauno įgulos karininkų ramovėje vyko tradicinis Kauno miesto bei rajono moksleivių patriotinių dainų konkursas, skirtas Lietuvos kariuomenės šimtmečiui.

Konkursą organizavo ir rėmė Lietuvos šaulių sąjungos 2-oji rinktinė, Kauno pedagogų kvalifikacijos centras, Lietuvos Kariuomenės Kauno įgula, Kauno Martyno Mažvydo progimnazija, Kauno rajono Domeikavos gimnazija, V. Putvinskio-Pūtvio klubas ir kt. Konkursą kaip visada pakiliai ir nuotaikingai vedė

I AMŽIAUS GRUPĖ (5–8 KL.) I VIETA

Garliavos Jonučių progimnazijos solistė Rusnė Jokubauskaitė (vadovės – Dalė Balaikienė ir Valė Dervinienė). Juozo Gruodžio konservatorijos solistė Orenda Čekanauskaitė (vadovė – Neringa Navikauskaitė).

II VIETA

Tado Ivanausko progimnazijos duetas Smiltė Šileikytė ir Patricija Viliušytė (vadovė – Jolanta Bernotaitienė). Senamiesčio progimnazijos solistas Jonas Kaminskas (vadovas – Dainius Druskis).

III VIETA

Kulautuvos pagrindinės mokyklos duetas Vestina ir Viltarė Vitkauskaitės (vadovė – Regina Staniulienė). II amžiaus grupė (9-12 kl.)

GRAND PRIX

„Saulės“ gimnazijos jaunimo choras „Akordas“ (vadovė – Jovita Kulakauskienė). **LK Vado prizas**

I VIETA

Juozo Gruodžio konservatorijos solistė, 204 kuopos jaunoji šaulė leva Matušauskaitė (vadovė – Regina Kabalinienė).

XIV PATRIOTINIŲ DAINŲ KONKURSAS – DOVANA LIETUVOS KARIUOMENĖS ŠIMTMEČIUI

atsargos majoras Gediminas Reutas. Konkurso nugalėtojams LK vadas įsteigė specialų prizą – apsilankymą LK dalinyje. Atlikėjų meistriskumą (akomponavimo ir dainavimo santykį, intonavimą, ansamblišumą, teminį atitikimą, sceninį įvaizdį, repertuaro originalumą) vertino kompetentinga komisija: Kauno J. Gruodžio konservatorijos dainavimo skyriaus mokytoja metodininkė, II rinktinės šaulė, Kauno įgulos karininkų ramovės dainavimo studijos „Audra“ vadovė Regina Kabalinienė; Kauno J. Gruodžio konservatorijos dainavimo skyriaus vyresnioji mokytoja, Kauno valstybinės filharmonijos choro dainininkė Neringa Navikauskaitė;

VDU „Rasos“ gimnazijos jaunimo choras „Gaja“ (vadovai – Danutė Šaučiūnienė, Ramūnas Baranauskas).

LSMU gimnazijos solistė Gustė Zakšauskaitė (vadovė – Giedrė Druskienė).

LSMU gimnazijos mišrus choras „Ave musica“ (vadovė – Giedrė Druskienė). Jono Basanavičiaus gimnazijos merginų ansamblis (vadovė – Diana Burkauskienė).

II VIETA

„Aušros“ gimnazijos mišrus jaunimo choras „Aušra“ (vadovas – Dainius Druskis).

Domeikavos gimnazijos solistė Greta Latvėnaitė.

Babtų gimnazijos merginų vokalinis ansamblis (vadovė – Edita Markevičienė).

III VIETA

„Saulės“ gimnazijos vaikinų choras (vadovas – Ugnius Ciprisevičius). Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos merginų choras (vadovė – Aušra Tamėnienė). Vertinimo komisijos nuomone,

Kauno įgulos karininkų ramovės meno vadovas Gintaras Venckus; VDU Muzikos akademijos docentė Stanislava Garbatavičiūtė; kompozitorius Julius Siurbis; Kauno Martyno Mažvydo progimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui, lietuvių kalbos mokytoja ekspertė Auksė Petruševičienė. Renginio koordinatoriai – Vytauto Didžiojo 2-osios šaulių rinktinės vadas Vytautas Žymačius, Domeikavos gimnazijos mokytojas Darius Starkus ir Lietuvos šaulių sąjungos centro valdybos narys Juozas Janušaitis, vienas pirmųjų konkurso sumanytojų ir organizatorių. Prizininkai (konkurse pasirodė 21 kolektyvas, komisija išklausė 42 dainas).

dalyvių meistriskumo lygis, ypač vyresniųjų klasių, tikrai aukštas ir yra sudėtinga išrinkti geriausius iš geriausių – beveik visi kolektyvai ir solistai stebino profesionaliu pasirengimu, gimnazijų chorai džiugino negirdėtomis aranžuotėmis, naujomis dainų pateikimo formomis, estetiniu vaizdu. Kalbant apie repertuarą, reikia pastebėti, kad konkurso programoje atsirado naujų, retų dainų, kas tikrai pakėlė renginį į dar aukštesnį lygį.

Konkurso dalyvius sveikino šaulių vyrų choras „Trimitas“ ir Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio štabo viršininkas, dimisijos majoras Vytautas Balsys – Vyčio Kryžiaus ordino kavalierius, politinis kalinyš, šiemet atšventęs 95-erių metų jubiliejų.

Patriotinių dainų konkurso laureatų koncertas neabejotinai galėtų būti puiki dovana Lietuvos kariuomenės šimtmečio progai.

„Jeigu dabar pasiūlytų grįžti atgal į specialiųjų operacijų būrį, sakyčiau – pirmyn! Dabar daugiau praktikos, žinių, patirties, gal fizinių jėgų ir mažiau, bet parakas dar tikrai neišnaudotas“, – sako Lietuvos šaulių sąjungos Garbės sargybos kuopos šaulys Rytis Nepas.

SPECIALIAJAM BŪRIUI PRIKLAUSĘS R. NEPAS: PIRMA TAPAU ŠAULIU, O PO TO KARIU

Prieš daugiau nei 27 metus, 1991 m., jis buvo atrinktas į Lietuvos kariuomenės specialiųjų operacijų būrį.

Paslaptingą, neegzistavusį oficialiuose dokumentuose, surinktą svarbiausioms Lietuvos nepriklausomybės gynimo kovoms ir operacijoms.

Daugiau faktų ir istorijų apie specialų būrį atskleis sausio 11-ąją Lietuvos kino teatruose pradėdamas rodyti dokumentinis filmas „Spec. Žvėrynas“. Žurnalui „Trimitas“ R. Nepas, jaunystėje pramintas „Vanagu“ (nors dar ir dabar šauliai jį taip vadina), papasakojo apie karščiausius 1991-ųjų pradžios įvykius, patekimą į specialų būrį, kuris, pasak jo, buvo kaip vienas kumštis.

Kas tavo gyvenime buvo pirmiau – šaulių sąjunga ar specialusis būrys?

Pirmiau tapau šauliu, o po to kariu. 1990 m. gruodžio pabaigoje įstojau į Šaulių sąjungą, kuri buvo neseniai atkurta. Iki tol „paragavau“ sovietų kariuomenės. Dar prieš tai teko su trispalve palakstyti Kaune po Laisvės alėją. Atgimimas ir patriotiniai jausmai pasireiškė įvairiomis formomis. Tad gal ir nulėmė norą įstoti į Lietuvos kariuomenę ar tapti savanoriu.

Bet aplinkybės susiklostė taip, kad patekau į šaulius. Eidamas susitikti su pažįstamais, atsitiktinai pastebėjau užrašą „Lietuvos šaulių sąjunga“. Pagalvojau, kad reikia užsukti. Atėjau

ir pareiškiau: „Ieškau savanorių.“ Sako, savanoriai ten toliau, bet gal nori pas mus. Prisiminiau, kad giminaičiai buvo pasakoję apie šaulių patriotizmą, tad ilgai įkalbinėti nereikėjo. Daviau priesaiką, o sausio 8-ąją jau išvažiavau į Vilnių, prie LR Seimo (tuometės Aukščiausiosios Tarybos (AT) rūmų).

Kartu su kitais šauliais sausio įvykių metu saugojome AT, buvau paskirtas į pirmojo atkurtos Lietuvos šaulių sąjungos vado Gedimino Jankaus apsaugos būrį.

O specialiųjų operacijų būrys, koks kelias buvo iki jo?

Po tragiškų sausio įvykių pradėjo rinkti jaunuolius į Mokomąjį junginį. Tai buvo Lietuvos kariuomenės pradžią. Vėliau

iš Mokomojo junginio geriausių karių formuojamas ir specialiųjų operacijų būrys. Į mokomąjį junginį patekau su tuometio Šaulių sąjungos vado rekomendacija. Ten buvo daugiau veiksmo, įdomesnių užduočių. Kovinė savigny, imtynės ir kiti kovos veiksmai man buvo prie širdies, tad papuoliau į tą terpę, kuri man tiko ir patiko. O vėliau jau vyko atranka į specialų būrį, kuriam vadovauti buvo paskirtas Pranas Kasteckas.

Kadangi turėjote kovinių sporto šakų patirties, paskyrė specialiojo būrio pavaduotoju?

Anksčiau, nuo 1981 m., buvau imtynininkas, vėliau teko sportuoti ir kovinę savigny, susidurti ir su kariuomenės vado Česlovo Jezersku, kuris savo laiku buvo tarp geriausių dziudo ir sambo imtynininkų ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje.

Prieš išvykstant į specialiojo būrio pratybas, keletą treniruočių mums vedė ir Č. Jezerskas. Paspaudėme rankas, o vėliau išvažiavome į specialiojo būrio formavimo pratybas Pociūnuose. Specialiojo būrio vadui reikėjo pavaduotojo – paskyrė mane.

Koks tai buvo būrys? Ko ten išmokote?

Tai buvo 15 jaunuolių su degančiomis akimis ir širdimi komanda. Kuriems norėjosi išsūkių, kovos. Būrys buvo kaip šeima, vienas kumštis. Vienas tu gali būti žaibas ir tolimas griaustinis, o visi kartu mes buvome viesulas, didžiulė jėga.

Kiekvienas iš mūsų žinojo, kad turi draugą, į kurį bet kada galės atsiremti. Jeigu lygintume su muškietininkais, jų buvo trys, o mūsų buvo daugiau nei dešimt. Tame būryje išmokau dirbti komandoje, vykdyti užduotis, neimprovizuoti, o atlikti viską konkrečiai pagal nurodymus. Nors, aišku, buvo visko. Man tai buvo ir vadovavimo įgūdžių kaupimo mokykla.

Daugiau nei 25 metai praėjo. Grįžtumėte atgal į specialų būrį?

Vienareikšmiškai, taip. Tuo metu specialiųjų operacijų būryje buvo daug atsakomybės, užduočių, adrenalino. Mes tarnavome tikrai įdomiai. Buvo tokių situacijų, kai teko kęsti kelias dienas be maisto, akis į akį susidurti su sovietų kariais, dalyvauti operacijose ir perimti tam tikrus valstybinius objektus. Kai kurių aplinkybių turbūt niekas nenorėtų patirti ar palinkėti. Bet mes iš to mokėmės, kaupėme patirtį, kurią vėliau perdavėme kitiems. Jeigu dabar pasiūlytų grįžti atgal į specialų būrį, sakyčiau – pirmyn! Dabar daugiau praktikos, žinių, patirties, gal fizinių jėgų ir mažiau, bet parakas dar neišnaudotas. Peržiūrėjus filmą „Spec. Žvėrynas“ vėl sugrįžo prisiminimai, įvykiai, kurie bėgant

metams ir dirbant kasdienius darbus jau buvo primiršti. 1991-aisiais mes tų įvykių, poelgių, operacijų nesureikšminome – dabar į viską žvelgiu kitaip. Labai įsiminė tas filmas ir panardino į prisiminimus.

Kaip manote, kodėl šauliams vertėtų pamatyti „Spec. Žvėryną“?

Šis filmas – lyg patriotizmo, jaunatviškumo, užsidegimo mokykla. Tai buvo istorija, Lietuvos kariuomenės pradžia. Žiūrėdamas gali įsitikinti, kad netgi neturėdamas pakankamai žinių, bet turėdamas šalia draugą, gali daug ką pasiekti. Šis filmas galėtų būti ir kaip mokomoji medžiaga kariams. Deja, filmuota buvo mažai, išlikę nedaug archyvinų kadrai iš mūsų treniruočių.

„FRANCO ŽVĖRYNO“ VADAS: MOKĖMĖS IŠ KOVINIŲ FILMŲ

1991 m. neoficialiai įkurtam specialiųjų operacijų būriui vadovavo artimos kovos ir savigny meistras Pranas „Francas“ Kasteckas. Jis buvo gavęs žodinį kariuomenės vado Č. Jezersko įsakymą surinkti kiečiausius ir energingiausius vyrus, kurie nusiteikę kariauti ir žūti, jeigu prireiks, gindami šalies laisvę.

Pagal kokius kriterijus atrinkote jaunuolius į specialų būrį?

Visus vaikus buvau matęs Mokomajame junginyje, jie dažnai buvo šalia manęs, bendraudavome treniruotėse, mačiau jų pasirengimą. Daugelis turėjo dziudo, imtynių, kitų kovinių sporto šakų patirties, kai kurie buvo lengvaatlečiai, kiti – šokinėjo su parašutais.

Mes ruošėmės iš kovinių filmų su Bruce'u Lee, Rembo, Dolfu Lundgrenu.

Eidavome pasitikrinti jėgų artimoje kovoje, vienas prieš vieną. Buvo tokių, kurie nenorėjo kautis, tokie atkritę. Taip ir susirinko tas specialiojo būrio branduolys. Į specialų būrį pateko ne tik sportininkai. Vienas iš pagrindinių kriterijų buvo degančios akys, pasiryžimas kovoti, entuziazmas. Tuometėmis sąlygomis didelės atrankos nebuvo.

Kokia buvo būrio dienotvarkė?

Gyvenome vadinamuosiuose alytnamiuose Pociūnuose, sovietų desantininkų pašonėje. Buvo paruoštos geležinės lovos, pakloti čiužiniai, atveždavo valgyti.

Keldavomės anksti, 6 ar 7 valandą ryte, prasibėgdavome. Jeigu leisdavo oras, būdavo giedra, saulėta, atlikdavome šuolius su parašutu. Per dieną po 5–6 šuolius, o kartais net ir po 8 šuolius suspėdavome atlikti. Kai būdavo lietinga diena, eidavome treniruotis į mišką, sparringuodavomės, mėtydavome peilius. Turėjome savo ginklus, eidavome šaudyti į taikinius.

Kiek laiko reikėjo vaikinams specialioms operacijoms parengti? Ar buvote pasiruošę? Jie nebuvo pasiruošę. Žmonės įvairioms karinėms misijoms rengiami 10 ir daugiau metų, rengiami įvairūs kursai, taktinis parengimas, fizinis parengimas, o mes kaip būrys egzistavome vos keletą mėnesių. Fiziškai buvome pasiruošę. O kariauti... Buvo vien entuziazmas. Bėgalinis entuziazmas. Gal dėl jo būtume ir išgyvenę.

Kaip manote, ko išmoko, kokios patirties pasisėmė specialiojo būrio nariai? Mylėti savo Tėvynę, negailėti savęs siekiant užsibrėžtų tikslų. Jie kiekvieną dieną žinojo, kad galėjo sulūžti ar žūti šokdami su parašytu. Bet jie ėjo, šoko. Slėpė įvairias traumas, kad liktų specialiajame būryje. Nežinau, kaip jie jautėsi, neklausiau jų.

Dabar karių klausia, ar jūs gerai jaučiatės, ar kojųčių netrina. Tuomet mano tikslas buvo parengti juos kovai, užduočių įgyvendinimui. Būtume gavę užduotį, būtume ėję ir darę. O kaip būtų pasisekė, dabar sunku pasakyti.

Rengti fiziškai ir taktiškai karius operacijoms 1991 m. ir dabar. Įmanoma palyginti? Sąlygų ruoštis nė neverta lyginti. Skiriasi apranga, technikos, metodikos. Tuomet mes nieko neturėjome, neturėjome net iš ko mokytis. Mes ruošėmės iš kovinių filmų su Bruce'u Lee, Rembo, Dolfu Lundgrenu. Dabar pilna „Youtube“ filmukų, galima mokytis iš interneto. Tada nieko nebuvo. Mokėmės iš kovinių filmų herojų veiksmų, kurie iš tiesų buvo tik aktoriai, vaidino. Dvikovos sporto

APIE FILMĄ „SPEC. ŽVĖRYNAS“ Sausio 11-ąją Lietuvos kino teatruose pradedamas rodyti dokumentinis filmas „Spec. Žvėrynas“. Tai tikra istorija apie specialiųjų operacijų būrį, kurį sudarė 15 jaunuolių, rengiamų svarbiausioms nepriklausomybės kovų operacijoms.

Šuoliai parašytu ant važiuojančių automobilių, gausiomis mėlynėmis ir kaulų lūžiais pažymėtos treniruotės miškuose, judesių pamokos iš kovinių filmų, tiesioginė akistata su sovietų kariais – tokia buvo į būrį patekusių vaikų realybė.

Visiems būrio nariams prilipo įvairios pravardės, dažniausiai susijusios su gyvūnijos pasauliu, – krabas, krokodilas, voras, banginis ir pan. Ne veltui juos aplinkiniai vadino Franco žvėrynu arba „Spec. Žvėrynu“.

Filmo režisierius Andrius Lekavičius sugrąžina žiūrovus į 1990-uosius, pasinaudodamas itin reta archyvine medžiaga bei papildydamas to laikotarpio kompiuterinių žaidimų animacija ir muzika.

1. Lietuvos kariuomenės specialiųjų operacijų būrys Pociūnų aerodrome 1991 m.
2. Būrio vadas Pranas Kasteckas
3. Straipsnio herojus Rytis Nepas

šakose dažnai taip niekas nesimuša kaip filmuose. Mes ruošėmės operacijoms, jeigu OMON būtų užėmęs pasienio padalinį. Turėjome būti pasiruošę įvairioms provokacijoms ir sovietų atakoms.

Po 1991 m. rugpjūčio pučo specialiojo būrio vyrai ėjo perimti KGB rūmų, OMON bazės.

Kodėl verta pamatyti filmą? Visi filmai apie meilę Lietuvai, nepriklausomybę verti pamatyti. Šaulių sąjungos savanoriai buvo sausio 13-ąją, pučo metu, visi stovėjo ir buvo pasiruošę už Tėvynę gyvybę atiduoti. Dabar elgtųsi taip pat. Pastebiu socialiniuose tinkluose, kad organizuojamos įvairios stovyklos šauliams. Kai kuriems po 12–14 metų, o jie jau kaip kariai. x

14

Tekstas Stasys Ignatavičius, LŠS V.Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

Pastaruoju metu tiek išeivijoje, tiek Lietuvoje pasigirsta kalbų, kad Šaulių sąjunga išeivijoje – mirštanti organizacija, nariai solidaus amžiaus, miršta, nustoja veikti šaulių daliniai, o naujai stojančiųjų į šaulių gretas labai nedaug. Ar iš tiesų taip yra?

Taip gali kalbėti tie, kurie nestebi išeivijos šaulių veiklos. Išeivijos šaulių veikla dar gyva ir jie toliau sėkmingai, toli nuo tėvynės, propaguoja jau šimtmetį gyvuojančias Šaulių sąjungos tradicijas ir ideologiją. Matome, kaip su entuziazmu Lietuvai ir Šaulių sąjungai dirba Julius ir Regina Butkai, Roma ir Giedrius Bikulčiai, Vytautas Jurevičius, kapelionas Jaunius Kelpšas, Linas Marganavičius, Regina Kava, Dalė Blekienė, Juozas Mikulis, Irena Šalavijienė ir Albina Stanulis Čikagoje, Jonas Stundžia Bostone, Klemensas Petrus Los Angeles, Linas Orentas, Jonas Šostakas, Algirdas Plečkaitis ir Andrius Viskantas Detroite, Vytautas Pečiulis Toronte ir kiti, kuriems šauliškumas įaugęs į kraują ir jie neleis užgesti organizacijos židiniui. Esant dabartinei padėčiai, kai sumažėjo narių skaičius ir buvo uždaryti kai kurie LŠSI daliniai, organizacijoje reikalinga nedidelė renovacija. Visiems gerai žinoma, kad laiku atlikus reanimaciją žmogų galima išplėsti iš mirties nagų. Manau, kad ir Šaulių sąjungai išeivijoje praverstų nedidelė reanimacija, kuri pagausintų ir sustiprintų išeivijos šaulių gretas ir pačią organizaciją.

Kaip sustiprinti ir pagausinti šaulių organizaciją išeivijoje? Pirmiausia šaulių gretas reikėtų papildyti naujais nariais. Aišku, iš Lietuvos šaulių „desanto“ nemesime. Tai kas galėtų papildyti LŠSI gretas? Pirma – išeivijoje gimę lietuviai. Tėvai ir seneliai turėtų patraukti į organizaciją savo vaikus ir vaikaičius, kviesti juos į šauliškų renginių, stengtis sudominti organizacijos veikla, mėginti jausmais pažadinti lietuvišką prigimtį. O kiek jaunų lietuvačių dalyvauja Lietuvos Vyčių veikloje? Jų seneliai buvo pirmosios lietuviškos bangos emigrantai. Daugelis jų nekalba lietuviškai, bet dalyvauja lietuviškos organizacijos veikloje. Reikėtų

KAIP ATGAIVINTI LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGĄ IŠEIVIJOJE?

suaktyvinti bendravimą su šia organizacija ir bandyti organizuoti bendrus renginius. Juolab kad šiuo metu Lietuvos Vyčių organizacijai vadovauja Regina Juškaitė-Švobienė – ilgametė LŠSI Centro valdybos sekretorė ir atstovė spaudai. Reikėtų padirbėti ir su skautais. Jie galėtų būti puiki pamaina, kuri papildytų išeivijos šaulių gretas. Daugelis jaunųjų skautų – išeivijos šaulių vaikai ir vaikaičiai. Antra – naujai atvykę lietuviai gyventi su „Žaliosiomis kortomis“. Tarp jų yra tautiečių, kurie dalyvavo šauliškoje veikloje Lietuvoje ar bent susipažinę su šauliškos organizacijos veikla, Lietuvos kariuomenės atsargos karininkai ir kariai, sąmoningi tautiečiai. Reikėtų daugiau informacijos per vietos lietuvių spaudą ir mūsų puslapį „Vardan tos Lietuvos“ dienraštyje „Draugas“. Galbūt jie norėtų įsitraukti į išeivijos šaulių veiklą, tačiau nežino, kaip, kur kreiptis. Todėl spaudoje reikėtų paskelbti atsakingų šaulių kontaktus.

Kuo patraukti naujus narius? Nereikėtų apsiriboti vien valstybinių ir tautinių švenčių renginių organizavimu. Diskotekos ir vakaruškos – gerai, tačiau nepagelbės, nes tai – bedvasiai susibūrimai. Reikia organizuoti renginius, kuriuose žmonės atsipalaiduotų, pailsėtų, pasidžiaugtų, pasilinksmitų, labiau suartėtų, dvasiškai sutvirtėtų ir kartu patrauktų naujus narius. Kad ir tokių renginių-konkursų kaip „Šauniojo šaulio rinkimai“, „Misis Čikagos lietuvių“, „Šauliškos šeimos konkursas“ ir pan. organizavimas. Parengti atitinkamą programą, muzikinę dalį ir... renginys paruoštas įgyvendinti.

Esu tikras, kad prie tokių renginių organizavimo prisijungtų ir kitos lietuviškos organizacijos. Padėtų ir Lietuvos Respublikos Garbės konsulas Mantvydas Bekešius, kuris LŠSI suvažiavime sakėsi esąs šaulių draugas. Esu įsitikinęs, kad pažiūrėti į savo tėvus ar senelius į tokius renginius atvyktų vaikai ir anūkai. Jiems bus įdomu matyti besivaržančius savo senelius ar tėvus. O gal taps nugalėtojais? Galbūt ateityje jie patys panorės varžytis kokiame nors konkurse? Tokiems konkursams reikėtų sudaryti taisykles, suburti komisiją, organizuoti loteriją ir panašiai. Skelbimai ir reklama spaudoje patrauktų žiūrovus, o su jais ir būsimus šaulius. Aišku, bus išlaidų iš dalinio išdo prizams, dovanoms pirkti,

kavutei garbiems svečiams pateikti, bet su laiku tai atsipirks. Jaunimui ir vaikams būtų galima organizuoti viktorinas „Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę, Šaulių sąjungą?“ ir pan. Nugalėtojus apdovanoti šauliškais dovanomis. Manau, kad būtų tikslinga organizuoti jaunimui šaudymo varžybas, pakviesti pažvejoti ar pamedžioti, šachmatų ar šaškių turnyrai taip pat patrauktų jaunesnio amžiaus žmones. Pastebėjau, kad su kiekvienais metais vis daugiau tautiečių dalyvauja Čikagos šaulių organizuojamuose žygiuose ir Sausio 13-osios bėgimuose. Dalyvius reikia kviesti į šaulių gretas.

Taip pat bandyti į savo gretas pritraukti žmones per dainą ar muziką. Organizuoti dainininkų kolektyvą ar muzikinį ansamblį (Nemuno šaulių rinktinės vadas Vytautas Jurevičius turi patirties), o gal ir vaidintojų grupelę. Paminėjau tik kelis pavyzdžius, kurių galima ir daugiau sugalvoti, juk vadams organizacinės patirties pakanka. Galvoju, kad tautiečius galėtų pritraukti ir išeivijos šaulių susijungimas su Lietuvos šauliais. Naujai atvykusiems tautiečiams, kurie gerai susipažinę su Lietuvos šaulių veikla, būtų akstinas įsitraukti į mūsų organizacijos veiklą. Juk Lietuvoje mes nuolat akcentuojame „Šaulys – tautos karys“, „Šaulys – Lietuvos gynėjas“ ir pan. Juk naujai atvykusių tautiečių gretose yra ir Lietuvos patriotai, tik jau taip susiklostė gyvenimas, kad jiems buvo lemta palikti tėvynę („Žalia korta“, giminės, ekonominės sąlygos ir kt.).

Apsijungimas padėtų išeivijos šauliams lengviau spręsti logistinius, o gal ir finansinius klausimus. Bendromis jėgomis privalome tęsti Vlado Putvinskio suformuotą ideologiją, tradicijas ir veiklą tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų. Bendromis jėgomis savo veikla prisidėsime prie Lietuvos nepriklausomybės stiprinimo ir tautos gerovės ugdymo. Kitais metais Šaulių sąjunga švęs tris suaktis: organizacijos įkūrimo 100-metį, atkūrimo išeivijoje 65-ąsias metines ir atkūrimo Lietuvoje 30-metį. Tad pasitikime šias suaktis kaip niekada stiprus ir vieningi. Norisi palinkėti išeivijos šauliams ilgų gyvavimo ir veiklos metų, pagausinti savo gretas ir sustiprėti. Svarbiausia – neužsidaryti esamame savame rate. x

15

LIETUVOS
KARIUOMENĖS
ŠIMTMEČIO JUBILIEJUI...

Prieš 100 metų, 1918 m. lapkričio 23 d., Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas profesorius Augustinas Voldemaras pasirašė įsakymą Nr. 1, kuriuo buvo įkurta Apsaugos Taryba ir įsakyta pradėti formuoti pirmąjį Lietuvos kariuomenės pėstininkų pulką. Ši diena ir laikoma Lietuvos kariuomenės įkūrimo data ir kiekvienais metais lapkričio 23 d. paminime Lietuvos kariuomenės įkūrimą. Tačiau reikia prisiminti, kad Lietuvos kariuomenės kūrimosi procesas prasidėjo kiek anksčiau...

Tekstas Stasys Ignatavičius, LŠS V.Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas
Nuotraukos Lietuvos centrinis valstybės archyvas

1914 m. prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, apie 200 tūkstančių lietuvių buvo priversti palikti Lietuvą ir pasitraukti į Rusijos gilumą. Mobilizacija į carinę Rusijos kariuomenę palietė apie 30 tūkstančių Lietuvos vyrų. Jie buvo priversti kariauti su vokiečiais ir jų sąjungininkais įvairių frontų apkasuose. Dar vykstant karui ir Lietuvai esant okupuotai Vokietijos kariuomenės, tarp sąmoningiausių Lietuvos karininkų ir karių buvo vykdomas kruopštus darbas dėl Lietuvos valstybingumo atstatymo. Šis procesas įgavo pagreitį ir susidarė geresnės sąlygos Lietuvos valstybingumo idėjai įgyvendinti, kai 1917 m. vasario mėn. caras Nikolajus II atsisakė sosto. Vasario revoliucija Rusijoje suteikė galimybę lietuviams siekti Lietuvos nepriklausomybės ne tik Lietuvoje esantiems, bet ir pasitraukusiems į Rusiją bei mobilizuotiems į Rusijos kariuomenę. Buvo aišku, kad reikės sunkiai dirbti, kovoti ir savo siekius paremti ginklu. Po revoliucijos Rusijos kariuomenėje pasireiškė demoralizacijos

reiškiniai ir tūkstančiai karių bei dešimtys karininkų palikdavo savo dalinius ir grįždavo namo. Lietuviai karininkai ir kariai rinkosi Peterburge, Voroneže, Vitebske, Smolenske, Tiflisyje ir kitur, nes Lietuva buvo okupuota vokiečių. Ten jie pradėjo steigti savo lietuviškus komitetus. 1917 m. birželio 7–11 d. Peterburge įvyko lietuvių karių komitetų atstovų suvažiavimas, kurio metu buvo įsteigta Lietuvių karių sąjunga, išrinktas centrinis sąjungos komitetas. Jau suvažiavimo metu buvo kalbama apie Lietuvos valstybės atstatymą, organizuotą grįžimą į Lietuvą ir kt. Po suvažiavimo imta formuoti lietuviškus dalinius, nors tik per didelį vargą buvo gautas Rusijos Laikinosios Aleksandro Kerenskio vyriausybės leidimas steigti tautinius kariuomenės dalinius: 1 atskirą lietuvių batalioną Vitebske [Gudijoje]. Jame buvo 1 500 lietuvių karių. Pradžioje vadu buvo poručikas Antanas Juozapavičius [pirmasis karininkas, žuvęs nepriklausomybės kovose ties Alytumi],

1.

vėliau vadovavimą perėmė jaunesnysis karininkas Jonas Nastopka.Lietuvių atsargos batalioną Smolenske [Rusijoje]. Jame buvo apie 500–600 lietuvių karių. Vadovavo pulkininkas Jurgis Kubilius: Rovno [Ukrainoje] lietuvių batalionas. Jame buvo apie 700 karių. Šį batalioną organizavo karo valdininkas Voldemaras Černeckis, vadovavo karininkas štabskapitonas Edvardas Adamkevičius; Lietuvių Vytauto Didžiojo batalionas Sibire [Rusijoje]. Jame buvo apie 500 lietuvių karių. Vadovavo paporučikis Petras Kazilionis-Linkevičius [Linkus]; Lietuvių dragūnų divizionas [nuo 1918 m. sausio 27 d. – eskadronas] Valke ir jo apylinkėje [Estijoje]. Jame buvo apie 150 karių. Eskadronui vadovavo Juozas Mikuckis; Karso tvirtovės Kaukaze artilerijos lietuvių kuopa, kuriai vadovavo poručikas Petras Gudelis; Rumunijos fronte lietuvių kariams pavyko perimti 226-ą lauko ligoninę ir virš ligoninės iškėlė Lietuvos trispalvę.

Vadovavo adm. kpt. Kazys Sabalys; Lietuviški mažesni daliniai steigėsi ir kitur. Lietuvių karių sąjungos centrinis komitetas buvo numatęs suformuoti atskirą lietuvių diviziją, kuri organizuotai, su ginklais grįžtų į Lietuvą ir kovotų dėl laisvos Lietuvos. Tai buvo patvirtinta ir Rusijos XII armijos lietuvių karių atstovų suvažiavime 1917 m. lapkričio 3–4 d. Valke. Lietuvių karių sąjungos centrinio komiteto siekis į Lietuvą sugrįžti organizuotai sužlugdė 1917 m. lapkričio 7 d. įvykęs bolševikų perversmas. Rusijos bolševikų valdžia uždraudė Lietuvių karių sąjungos veiklą ir įsteigtiems lietuviškiems daliniams buvo reikalaujama prisijungti prie Raudonosios armijos. Lietuviai kategoriškai atsisakė tai vykdyti, todėl jiems buvo nutrauktas maisto tiekimas, prasidėjo suėmimai ir represijos.

Bene labiausiai nukentėjo Sibiro Vytauto Didžiojo lietuvių batalionas. Negalėdami grįžti į Lietuvą, lietuviai su bolševikais kovojo admiralo Aleksandro Kolčiako baltagvardiečių kariuomenėje. 1919 m. lapkričio 24 d. Čerepanovo stotyje įvyko raudonųjų partizanų remiamas bolševikinis perversmas. Čia susirėmė su bolševikais, vykdydamas savo pareigą, žuvo poručikas Petras Černeckis. Gruodžio 9 d. bolševikai apsupo batalioną, nuginklavo ir suėmė 5 karininkus [štabskapitoną Alfonsą Navicką, praporščiką Stasį Vytautą Kasakaitį, poručiką Joną Eiduką, praporščiką Joną Malerį ir praporščiką Bronių Šukevičių] ir 3 kareivius [viršilą Vytautą Turskį, eilinį Kazį Norvilaitį ir eilinį Joną Silevičių], spiginant speigui nuogai išrengė ir be teismo sukapojo kardais. Likę bataliono kariai per prievartą buvo įtraukti į Raudonosios armijos 312-ąjį pėstininkų pulką. Tačiau lietuviai kariai nebuvo linkę kovoti bolševikų gretose ir stengėsi pabėgti iš bolševikų kariuomenės, dauguma jų grįžo į Lietuvą ir savanoriais įstojo į Lietuvos kariuomenę. Karso lietuvių

artilrijos kuopos kariai žuvo 1918 m. turkams užėmus Karso tvirtovę. 1918 m. vasario 16 d. Vilniuje Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą. Tuo metu Lietuva buvo dar okupuota vokiečių kariuomenės ir ją valdė karinė vokiečių administracija, tad lietuvių valdžios veikimas buvo labai ribotas ir varžomas vokiečių administracijos. Nepriklausomybės Akto paskelbimas buvo džiaugsmingai sutiktas Lietuvos gyventojų, tačiau tai buvo tik faktinis įvykis, nes juridinio pagrindo jis neturėjo – Lietuvos valstybingumo nepripažino nei Vokietija, nei sovietinė Rusija, nei kitos valstybės. Dėl pripažinimo reikėjo kovoti ne tik diplomatiniam kare, bet ir nepriklausomybės kovų mūšiuose.

1918 m. vasarą ir rudenį iš Rusijos ir kitų Pirmojo pasaulinio karo frontų sugrįžo šimtai lietuvių karių. Jie atnaujino Lietuvos kariuomenės kūrimą, kuris buvo pradėtas Lietuvių karių sąjungos centrinio komiteto. Tai buvo svarbu jaunai Lietuvos valstybei. Prie Valstybės Tarybos buvo įsteigta Apsaugos komisija, kuri registravo sugrįžusius iš Rusijos ir kitur lietuvius karininkus ir karius, rinko karines žinias, svarstė galimybes steigti kariuomenę, apginkluoti ir aprūpinti. Ši, dar vadinama Karo taryba, Komisija registravo ir pirmuosius savanorius.

Šis darbas buvo vykdomas slapta, nes vokiečiai Lietuvoje dar turėjo didelę valdžią ir bet kuriuo metu galėjo tai uždrausti. 1918 m. spalio 11 d. į Vilnių atvyko pirmieji 11 savanorių. Lapkričio 5 d. Vokietijoje kilus revoliucijai ir pasikeitus vyriausybei, lietuviams atsirado lengvesnės sąlygos šią veiklą vystyti plačiau.

Lapkričio 11 d. buvo sudaryta pirmoji Lietuvos Vyriausybė. Pirmuoju ministru pirmininku ir krašto apsaugos ministru buvo paskirtas profesorius Augustinas Voldemaras. Lapkričio 23 d. jis pasirašė pirmąjį įsakymą dėl Lietuvos kariuomenės kūrimo.

Lietuvos kariuomenės kūrimosi pradžia buvo labai sunki – trūko lėšų, ginklų, aprangos, maisto. Vienas pirmųjų savanorių, dukart Vyčio Kryžiaus ordino kavalierius, buvęs krašto apsaugos ministras plk. lt. Jonas Variakojis savo prisiminimų knygoje „4 pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas“ rašė: „ Nors atrodė, kad maža vilties yra ką tik pradėjusiai kurtis ir silpnai apginkluotai ir kitkuo neaprūpintai kariuomenei atlaikyti bolševikų antplūdį, bet po Lietuvos vyriausybės atsišaukimo iš visų Lietuvos kampų pradėjo plaukti savanoriai, kas ant savo mylimo žirgo, kas tėvo ar brolio vežamas, o kas ir pėsčias su maišeliu ant pečių. Tai buvo kilniausias ir geriausias tautos elementas. Kariuomenės kūrimosi sąlygos buvo

sunkios; tarnavusiųjų Rusijos kariuomenėje karininkų, gydytojų ir karo valdininkų, kurie grįžo į Lietuvą, buvo nedaug ir tie išsisklaidė po visą Lietuvą. Dalis jų buvo įsitraukę į vietos administracinį, švietimo ir ūkinį darbą. Didelė dalis dar nebuvo grįžusi iš Rusijos. Karininkų, gydytojų ir karo valdininkų mobilizacija buvo paskelbta 1919 m. sausio 15 d., o naujokų, gimusių 1897 ir 1898 m., mobilizacija buvo paskelbta tik 1919 m. kovo 5 d.

Visa Lietuva buvo padalyta į kelias vadinamąsias apsaugos sritis ir tų sričių viršininkais buvo paskirti savanoriai karininkai, kurie, be kitų funkcijų, turėjo šaukti savanorius ir siųsti juos į organizuojamus pulkus bei batalionus. 1-asis pėstininkų pulkas pradėjo kurtis Vilniuje, bet gruodžio 17 d. persikėlė į Alytų. Iš pradžių pulkui vadovavo karininkas J. Galvydis-Bykauskas, o kiek vėliau buvo paskirtas karininkas Antanas Juozapavičius. 2-asis pėstininkų pulkas iš pradžių kūrėsi Vilniuje, o gruodžio 29 d. persikėlė į Kauną. Pirmuoju jo vadu buvo paskirtas karininkas Pr. Liatukas, o po keleto dienų, būtent gruodžio 28 d., buvo paskirtas V. Grigaliūnas-Glovackis. 1919 m. sausio 1 d. pulkas turėjo 150 kareivių ir 15 karininkų.“

Pulkininkas Jonas Petraitis apie šiuos įvykius knygoje „Laisvę ginant“ prisimena: „1918 m. liepos mėn., kada vokiečiai jautėsi dar gana galingi, apie mūsų kariuomenės organizavimą negalima buvo nė kalbėti, nes vokiečiai Lietuvą manė prisijungti prie Vokietijos. Todėl tuomet gal ir nebuvo kitos išeities, kaip tik galvoti nors apie tą patį Urachą. Bet rugpjūčio mėnesio gale, kada buvo visai aišku, kad vokiečiai karą pralaimėjo, mūsų Tautos Taryba susirūpino kariuomenės organizavimu.

<...> bet po Lietuvos vyriausybės atsišaukimo iš visų Lietuvos kampų pradėjo plaukti savanoriai, kas ant savo mylimo žirgo, kas tėvo ar brolio vežamas, o kas ir pėsčias su maišeliu ant pečių. Tai buvo kilniausias ir geriausias tautos elementas.

Tačiau ir tuomet, dar tik slaptai nuo vokiečių buvo įsteigta Apsaugos komisija. Į tą Komisiją pirmininku ėjo S. Šilingas, karininkas J. Kubilius, Balnaitis ir Alekna. Vėliau buvo pakviesti Liudas Gira, karininkas Nastopka ir gydytojas Nagevičius. Tos komisijos berods visas darbas baigėsi milicijos organizavimo bandymu, nes apie kariuomenę buvo per drąsu kalbėti. Tam tikslui visa Lietuva buvo padalinta į 12 sričių.

Spalio 10 dieną tai pačiai Apsaugos komisijai jau įsakoma pradėti organizuoti kariuomenę. Komisijos kviečiami pradėjo rinktis grįžusieji iš Rusijos karininkai. Pirmiausia pradėta versti į lietuvių kalbą reikalingiausi karo statutai ir kviesti savanorius.

Lapkričio pradžioje Komisijos buvo nustatyta pradėti organizuoti 1 pėstininkų pulką. Pulką organizuoti buvo pavesta karininkui Glovackiui. Tuo pačiu laiku pradėjo į Vilnių vykti ir savanoriai. Tuo tarpu vokiečių kariuomenėj įvyko perversmas. Susidarė „Soldatenrat’ai“. Vilniaus vokiečių įgulos kariuomenės „Soldatenrat’o“ pirmininku buvo išrinktas Aukštuolaitis [Jurgis Aukštuolaitis – Mažosios Lietuvos lietuvis, vokiečių kariuomenės puskarininkis, buvo Oberosto lietuviškos spaudos skyriaus vertėjas ir cenzorius Vilniuje. 1918 11–12 vokiečių kareivių Vilniaus tarybos pirmininkas, pirmojo Lietuvos ministrų kabineto Vidaus reikalų ministerijos patarėjas. 1919 m. pradžioje Tauragėje suorganizavo Prūsų lietuvių [žemaičių] batalioną, buvo jo vadas. 1919 02 07 dirbo Krašto apsaugos ministerijoje. Užverbuotas lenkų žvalgybos, su POW [polska organizacija wojskowa] ruošė perversmą, perversmo sumanymui žlugus,

pabėgo į Klaipėdą – aut. past.] ir dar 3 nariai, vokiečių kariuomenėje tarnavę lietuviai: Špilmanaitis [Mažosios Lietuvos lietuvis, steigiantis Lietuvos šaulių sąjungai buvo vienas iš karo instruktorių – aut. past.], Simonaitis [Erdmonas Simonaitis – Mažosios Lietuvos politinis ir visuomenės veikėjas. Pirmojo pasaulinio karo metu mobilizuotas į Vokietijos kariuomenę. Tarnavo vokiečių Oberosto spaudos skyriuje Vilniuje, kur susipažino su Lietuvos Tarybos nariais ir jiems talkino. 1922 m. pabaigoje–1923 m. sausio mėn. buvo nominalus Klaipėdos sukilimo politinis vadovas, po sukilimo – vadinamosios „sukilininės“ direktorijos pirmininkas – aut. past.] ir Kuodatis [žurnalistas, astronomas ir geodezininkas prof. Bernardas Kodatis gimė suvokietėjusioje [motina buvo vokiečių], lietuviškai nekalbančioje šeimoje Potsdame. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, buvo mobilizuotas į vokiečių kariuomenę. Pradžioje tarnavo artileristų mokomajame dalinyje Tilžėje, vėliau perkeltas į Vilnių redaguoti okupacinės vokiečių valdžios leistą lietuvių kalba laikraštį „Dabartis“. Vėliau leitenantas B. Kodatis paskirtas okupacinės valdžios Politinės valdybos karininku. Vilniuje artimai bendravo su A. Smetona, J. Basanavičiumi, J. Vileišiu, A. Stulginskiu ir kitais Lietuvos Valstybės Tarybos nariais. B. Kodatis jiems, dažniausiai per dailininką A. Žmuidzinavičių [B. Kodatis buvo vedęs Viktoriją Gruzdytę, A. Žmuidzinavičiaus žmonos Marijos Putvinskaitės mamos Emilijos Putvinskienės seserį], perduodavo visą slaptą informaciją, gaunamą okupacinės valdžios iš Berlyno. Vokiečių okupacinei valdžiai uždraudus skelbti 1918 m. Vasario 16-osios Nepriklausomybės Aktą, pasirūpino, kad dokumentas būtų nuvežtas į Berlyną. Buvo

vienas iš Šaulių sąjungos karo instruktorių organizacijos įsteigimo laikotarpiu – aut. past.]. Tokia „Soldatenrat’o“ sudėtis mums buvo labai paranki, juo labiau kad lietuvių kariuomenei organizuojantis, norėdamas pasinaudoti gera proga, Aukštuolaitis dėjo visas pastangas atsistoti jos priešakyje.

Organizacinis darbas turėjo labai daug kliūčių. Svarbiausia kliūtis buvo ta, kad nebuvo nei pinigų, nei ginklų, nei kareivinių. Be to, tuo pačiu laiku Vilniuje kūrėsi trys savanorių kariuomenės: raudonarmiečiai, vokiečių „Freikorps“ [tai tas pats gen. Ruedegar von der Golco „Freikorps“, iš kurio ir kilo visa bermontijada] ir lenkų-lietuvių-gudų suvienytoji divizija. Šių kariuomenių agentai dėjo visas pastangas, kad tik nesusiorganizuotų Lietuvos kariuomenė. Jie visokiais būdais užgauliojo, žemino, atkalbinėjo atvykstančius lietuvius savanorius. Tuomet Vilniuje ėjo žydų leidžiamas rusų kalba satyros žurnalas „Luny žitel“ [„Mėnulio gyventojas“], kuriame būdavo spausdinamos visokios prieš lietuvius nukreiptos karikatūros, pašiepimai ir skelbimai, pavyzdžiui, „Reikia kareivių su ginklais, drabužiais, maistu, kurie tarnautų be atlyginimo. Kreiptis į Lietuvos Tarybą Jurgio prosp. Nr. 13.“ Bolševikai, kaip paprastai leido begales visokių proklamacijų, apšaukdami lietuvius „buržujais“, baltagvardiečiais, darbo žmonių išdavikais ir kt. Nežiūrint visų sunkumų ir kliūčių, lapkričio 23 d. buvo paskelbtas mūsų kariuomenei pirmasis įsakymas. Tuo įsakymu buvo sudaryta Krašto Apsaugos Taryba iš trijų asmenų: karininko Nastopkos, gyd. Nagevičiaus ir karininko Chaleckio. Krašto Apsaugos ministerijos štabo viršininku buvo paskirtas karininkas J. Kubilius, adjutantu – karininkas Juozapavičius. Karininkas Galvydis-Bikauskas buvo paskirtas I pulko vadu vietoj karininko Glovackio. Pradėta organizuoti ir Vilniaus komendantūra. Komendantu paskirtas L. Gira, o jo padėjėju – karininkas Škirpa, adjutantu – Gužas. Krašto Apsaugos Ministeriu ir Ministeriu Pirmininku tuomet buvo prof. Voldemaras.

Lapkričio pabaigoje į Vilnių atvyko gen. Kondratavičius. Jis buvo paskirtas apsaugos viršininku. Bet gen. Kondratavičius Lietuvos kariuomenės niekaip negalėjo įsivaizduoti – jis ją laikė rusų kariuomene. Kai tik pradėjo eiti pareigas, tuojau įsakė karininkui Kubiliui pradėti formuoti gudų pulką. Kada karininkas Kubilius tą įsakymą parašė lietuviškai, tai generolas labai nustebebęs paklausė jo: – „Razve u vas prikazy pišut ne na ruskomazykie?“ [Ar pas jus įsakymai rašomi ne rusų kalba?]. Gen. Kondratavičiui šeiminkaujant, štabas mažai tebuvo panašus į lietuvišką įstaigą. Gruodžio 23 d. įvyko triukšmingas karininkų susirinkimas, per kurį buvo pareikšta gen. Kondratavičiui, kad jį nepripažįsta jo savo viršininku. Tame

susirinkime dalyvavo ne tik karininkai, bet ir kiti mūsų Nepriklausomybės kūrėjai. Tai buvo Lietuvos Nepriklausomybės istorinis susirinkimas, kuriame mūsų gyvybės klausimas buvo pastatytas ant kortos: žūt ar būt. Ministerių kabinetas pasikeitė. Kabineto priešaky atsistojo M. Sleževičius. Krašto Apsaugos Ministeriu buvo paskirtas karininkas Velykis, štabo viršininku – karininkas Liatukas, II pulko vadu – karininkas Glovackis. Gen. Kondratavičius su savo visais artimaisiais draugais iš Vilniaus išsiskraustė. Taip visas rusų lizdas ir išsiskirstė. Po to prasidėjo rimtas lietuviškos kariuomenės kūrimas.“

Manau, kad iš šių ištraukų skaitytojams susidarė vaizdas, kokiomis sunkiomis sąlygomis kūrėsi Lietuvos kariuomenė: trūko žmonių, lėšų, ginklų, maisto, aprangos, kareivinių, grėsė išdavystės. Jaunutę Lietuvos valstybę iš visų pusių ir iš vidaus smaugė nepriklausomybės priešai – bolševikai, lenkai, bermontininkai, besitraukiantys vokiečiai, du trečdaliai Lietuvos tuomet buvo okupuota priešų. Esant tokiai padėčiai, 1918 m. gruodžio 23 d. Valstybės Taryba M. Sleževičiui suteikė įgaliojimus sudaryti II Ministrų kabinetą. Šią Valstybės Tarybos iniciatyvą parėmė daugelis karininkų ir radikaliųjų partijų atstovai. Gavęs Valstybės Tarybos įgaliojimus, M. Sleževičius Ministrų kabinete pirmiausia susitinku su vyresniaisiais karininkais: M. Velykiu, J. Kubiliumi, J. Nastopka ir P. Liatuku. Jis jų pasiteiravo apie kariuomenės stovį. Iš šio pokalbio paaiškėjo, kad karinės jėgos kaip ir nėra, tik Alytuje ir Kaune bandoma organizuoti pirmuosius pulkus, o Vilniuje esą tik kelios dešimtys savanorių, kurie yra beginkliai ir beveik neaprupinami.

M. Sleževičius savo prisiminimuose rašė: „Turėjau jausmą tartum esu pasmerktas myriop: be prisirengimo, be prityrimo tokia sunki našta uždėta ant mano pečių. Kariuomenės nėra. Vilniuje tik keliolika karininkų. Jokios organizacijos. Kiek ir kur yra mūsų kareiviai – niekas nežino. O čia slenka, nors ir netvarkingi, bet dideli bolševikų būriai; čia vėl šiaušiasi ir geros progos laukia, kad sukiltų prieš mus, lenkai; čia vokiečiai traukiasi ir traukiasi: Vilniaus dienos suskaitytos [10–15 dienų], po to per 5–10 dienų turi būti apleistas Kaunas, na ir galas – visa Lietuva bolševikų rankose.“ Gruodžio 29 d. ministras pirmininkas M. Sleževičius ir naujai paskirtas krašto apsaugos ministras M. Velykis pasirašo atsisaukimą į tautą:

„Lietuvos piliečiai! Vyrai, ne kartą Lietuvos priešai norėjo uždėti ant mūsų amžiną nepakeliamą jungą, bet mūsų Tėvynė nenugalėta. Ji gyva. Šiandien visi išvydome laisvės rytojų švintant; Lietuvos Nepriklausomybė neša visiems laisvę

ir laimę; tad ginkime Nepriklausomą Lietuvos Valstybę! Vienybėje, kaip broliai, pasidavę kiti kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi kaip vienas stokime už Tėvynę. Lietuva pavojuje! Vokiečių kariuomenei atsisraukiant, jau įsibrovė Lietuvon svetima Rusijos kariuomenė. Ji ateina atimdama iš mūsų gyventojų duoną, gyvulius ir mantą. Jos palydovai – badas, gaisrų pašvaistės, kraujo ir ašarų upeliai. Tad ginkime Lietuvą! Parodykim, jog esame verti amžiais kovotos laisvės; šiandien Lietuvos likimas mūsų pačių rankose. Nelaukdami toliau nei valandos, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime į Lietuvos Krašto Apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdžių, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų Laisvės ir Tėvynės ginti. Stokime drąsiai pirmyn į kovą! Drąsiai be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokime priešams kelią, pakelkime žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę.“

Po šio atsisaukimo paskelbimo dešimtys savanorių rašėsi į Lietuvos kariuomenę Kaune, Panevėžyje, Šiauliuose, Alytuje, Kėdainiuose ir kituose Lietuvos miestuose bei miesteliuose. Viską metę ėjo ginti savo ir vaikų ateitį, ėjo ginti Lietuvą. Kūrėsi sričių apsaugos būriai, batalionai, pulkai ir jau 1919 m. sausio 16 d. Lietuva turėjo 3 000 karių savanorių. Tačiau tai buvo menkutės pajėgos, palyginti su tuo, kad bolševikai Lietuvoje turėjo 3 divizijas su apie 20 000 karių, artilerija ir aviacija, grasinantys užpulti bermontininkai Latvijoje turėjo apie 50 000 karių, su panašiomis pajėgomis 1920 m. spalio mėnesį į Lietuvą įsiveržė generolo Liucijano Želigovskio lenkų legionieriai. Nereikia užmiršti, kad ir Klaipėdoje bei jos krašte stovėjo gerai ginkluota Prancūzijos, kuri palaikė Lenkiją, kariuomenės įgula. Bet, nepaisant visų sunkumų ir trūkumų, lietuviai

kariai triuškinio bolševikus prie Kėdainių, Šėtos, Jiezno, Alytaus, Pagirių, Ukmergės, Panevėžio, Utenos, Zarasų, Alūštos, Kaukonių ir kt. Mušė bermontininkus prie Radviliškio ir Šiaulių, lenkai buvo sustabdyti Širvintų-Giedraičių-Musninkų fronto ruože ir būtų lenkai išvyti iš Lietuvos, jei ne Santarvės Komisijos įsikišimas. 1923 m. sausio mėnesį buvo atkovotas Klaipėdos kraštas. Mūsų kovotojų širdyje atgimė Lietuvos didžiųjų kunigaikščių ir didžiaviryų dvasia. Meilė Tėvynei ir jos žmonėms įkvėpė mūsų karius žygdarbiams. Mažai ginkluotiems ir aprūpintiems jiems tekdavo mūšiuose kautis prieš keletą kartų, o kartais ir dešimteriopai, skaitlingesni, geriau ginkluotą ir aprūpintą priešą, tačiau jie kovėsi už Tėvynės ir tautos laisvę. Ir tas ginklas yra daug galingesnis...

Amžina garbė ir šlovė žuvusiems, sužeistiems ir kovojusiems už Lietuvos nepriklausomybę. Jų žygdarbiai amžiams įrašyti į Lietuvos istoriją.

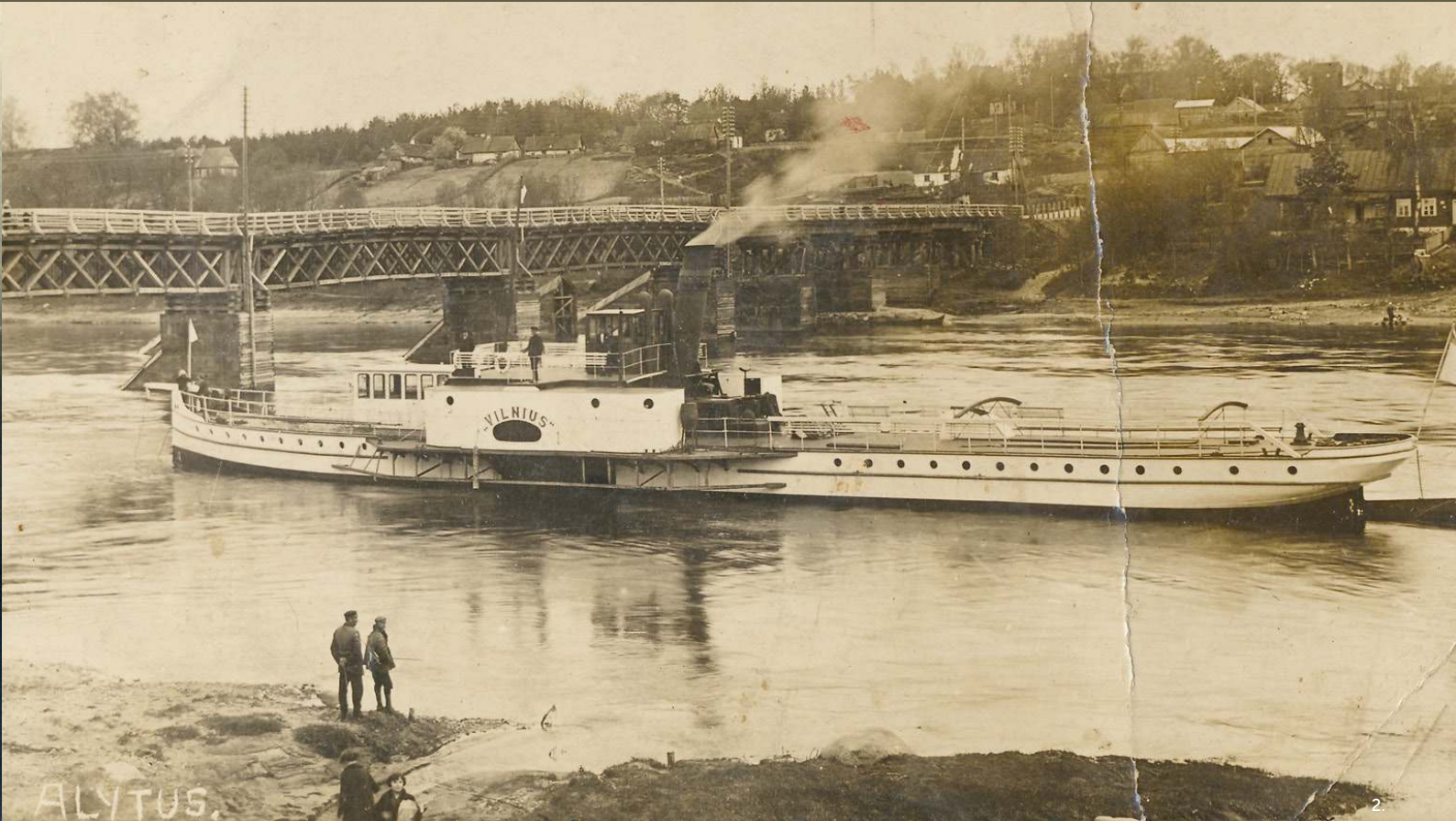
Norisi prisiminti 1919 m. ties Gryva mirtinai sužeisto Lietuvos kario Kosto Skinulio paskutinius žodžius: „Niekai gyvybė, jeigu šalis vėl būtų priešininkų pavergta.“ x

1. Vilniaus bataliono grenadierių komanda vyksta į bolševikų frontą, 1919 m. Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotrauka.

2. Pirmoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė: (iš kairės) Jonas Yčas, Petras Leonas, Augustinas Voldemaras, Martynas Yčas, Juozas Tūbelis, 1918 m. Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotrauka.

3. Lietuvos kariuomenės artileristai prie 76,2 mm kalibro rusiškos 1902 m. modelio

ALYTŲ BOMBARDAVO 16 TRYS LIETUVOS KARO LĖKTUVAI – LIETUVA TO DAR NEBUVO MAČIUSI

Tekstas Birutė Malaškevičiūtė
Nuotraukos Birutės Malaškevičiūtės kolekcija
Alytaus kraštotyros muziejaus rinkiniai

Praėjusio šimtmečio ketvirtajame dešimtmetyje tarpukario Lietuvoje itin suaktyvėjo Lietuvos Aeroklubo (LAK) narių rėmėjų verbavimas. Šiame darbe neatsilikio ir alytiškiai, apie savo veiklą entuziastingai gyrėsi respublikinėje spaudoje: „L.A.K. nariais rėmėjais įstojo įvairių profesijų, įvairaus luomo, tautybės, įvairių visuomenės sluoksnių žmonės. Narių verbuotojai nuolat pristinga narių rėmėjų bilietų ir ženklelių, dėl to kartais, kol jų gauna

iš centro, darbas turi sustoti. Nauja atsiųstų bilietų partija bematant ištirpsta, retą pamatysi be L.A.K. nario rėmėjo ženklelio švarko atlape, o kurie jo dar neturi, stengiasi kuo greičiausiai įsigyti. Nėra namų, kuriuose nebūtų L.A.K. nario rėmėjo ir kur neskaitytų nemokamai nariams rėmėjams duodamą av. majoro Pyragiaus brošiūrėlę apie priešlėktuvinę apsaugą. Narių verbuotojai iš niekur tušti neišeina.“

Reikėtų pastebėti, kad minėtasis aviacijos majoras Jonas Pyragius buvo mėgėjas dalyvauti valstybiniuose perversmuose. Be jo neapsėjo 1926 m. gruodžio 17 d. perversmas. Už dalyvavimą 1934 m. birželio 6–7 d. puče jis buvo suimtas, pažemintas į eilinius, paleistas iš kariuomenės ir ištremtas į Nidą. 1938 m. birželio 25 d. majoro laipsnis grąžintas. Tačiau šį kartą pasakojimas ne apie J. Pyragių, todėl grįžkime prie aviacijos reikalų.

1934 m. gegužės 14 d. Alytaus XIX šaulių rinktinės vadas kapitonas Juozas Navikevičius inicijavo mieste priešlėktuvinės ir priešcheminės apsaugos pratybas. Prieš tai buvo rengiama priešgaissinės propagandos savaitė. Jos metu pagal iš anksto parengtą programą Alytaus ir apylinkių gyventojai buvo kviečiami į mokymus ir paskaitas. Į juos piliečiai rinkosi vangiai be didelio entuziazmo ir noro. Tačiau, kai nemokamai buvo rodomas filmas apie priešlėktuvinę ir priešcheminę apsaugą, sugužėjo pilna salė. Ne vienas iš įdomumo net išsižiojęs žiūrėjo, kas vyksta tokių antskrydžių metu. Paskelbus, kad tokios pratybos vyks Alytuje, prie medinio miesto tilto per Nemuną sulėkė visa minia žiūrovų, žioplinėtojų, įstaigų tarnautojų, gimnazistų ir atsitiktinių piliečių, tiesiog ėjusių pro šalį. Viskas

prasidėjo tą gegužės 14 d., pirmadienį, kai apie 8 val. 20 min. iš Prienų pusės pasirodė 3 lėktuvai [kai kuriuose šaltiniuose šie lėktuvai vadinami „eskadrilė iš 3 aeroplanų“], skridę 2 tūkst. metrų aukštyje. Vėliau viskas vyko taip: „Pasigirdo sprogimai – tai lėktuvai bombardavo miestą, o artilerija šaudė „priešą“ ore. Miesto viduryje buvo girdimi kulkosvaidžio šūviai: šaudė „priešą“.

Dar prieš pasirodant lėktuvams, medinis Nemuno tiltas buvo padengtas dūmų uždanga. Vilniaus pusėje buvo vaizduojamas gaisras *(vėliau buvo patikslinta, kad šis gaisras imituotas uždegant milžinišką laužą – aut. past.)*. Alytaus ugniagesiai su dujokaukėmis nuvyko gaisro vieton, gaisrą tuoj likvidavo. Mieste tvarką dujų atakos metu su dujokaukėmis palaikė šauliai ir policija. Dviejuose punktuose (Vilniaus ir Suvalkų pusėje) buvo apnuodyta ašarojančiomis dujomis ir pravažiuoją keleiviai bei praeiviai gavo pajusti ašarojančių dujų. Degazatorių ir dezinfekcijos komandos tuoj apnuodytus plotus nuvalė, o šaulės sanitarės teikė pagalbą „sužeistiesiems“.

Mieste pasirodžius lėktuvams, pasigirdo pavojaus ženklas: „Džukijos“ lėtpjūvės ir ugniagesių sirenos.

Lakūnai, pastebėję, kad tiltas stropiai saugomas, dusyk atakavę, be vilties lengvai jį sunaikinti grįžo, iš kur atskridę. Šioje vietoje niekada nebuvusiems Alytuje ar nesidomėjusiems jo istorija norisi truputį papasakoti, kodėl miesto dalys buvo vadinamos Suvalkų ir Vilniaus pusėmis. Pro Alytų tekantis Nemunas miestą dalija į dvi dalis. XIX a. didžiąją dalį ir XX a. pradžioje, kai dabartinę Lietuvos teritoriją buvo užgrobusi carinė Rusija, – viena miesto dalis priklausė Suvalkų gubernijai, kita – Vilniaus gubernijai. Senuoju papratimu tarpukario Lietuvoje Alytaus dalys, kad būtų aiškiau, ir buvo vadinamos Vilniaus bei Suvalkų pusėmis. Vėliau šiuos pavadinimus pakeitė – Pirmasis Alytus ir Antrasis Alytus.

Po nedidelio istorinio ekskurso – vėl prie aviacijos. Tokio pobūdžio pratybos Alytuje buvo pirmosios visoje Lietuvoje. Joms pavykus respublikinė spauda skelbė: „Alytuje atliktas pratimas yra pirmutinis visoje Lietuvoje. Kad gyventojus supažindinus su priešchemine ir priešlėktuvine apsauga, tokius pratimus reikėtų daryti visoje Lietuvoje, bent didžiuosiuose miestuose. Gyventojai tokiais pratimais turi daugiau susidomėti, nes tai yra jų pačių pasiruošimas apsaugai. Ir turėtų visi išklausti suruoštų tam tikslui paskaitų, kad tokiam pavojui iškilus galėtų daugiau

patys orientuotis ir mokėtų apsisaugoti. Šis dalykas turėtų būti pravestas net įsakymo keliu, tuomet būtų galima tinkamiau pasiruošti ir pats pratimas sėkmingiau ir įspūdingiau įvykdyti.“ Dar ilgai miestas dalijosi įspūdžiais iš lėktuvų antskrydžio. Tad ulonai nutarė nenusileisti ir įnešti šurmilio į miesto gyvenimą. Gegužės 20 d. prisikalbino mokinius dalyvauti manevruose prie Kaniūkų tilto: „Mokiniai (mėlynieji) turėjo atmušti raudonuosius [1 ulonų skyrius] nuo plento tilto ties Kaniūkų kaimu ir taip apsaugoti sau persikėlimą per Nemuną. Nors jėgos buvo nelygios – mėlynųjų buvo daugiau negu raudonųjų, raudonieji, būdami raiti [taip numatyta manevrų metu], galėjo lengviau keisti pozicijas. Mokiniai turėjo smarkiai pulti, kad sumuštų raudonuosius ir priverstų juos trauktis. Po kautynių paaiškėjo, kad abi pusės savo uždavinį atliko gerai, už ką ulonų pulko vadas visus pagyrė. Vėliau buvo paradas ir kariški pietūs.“ x

1. Lietuvos aeroplanai.

Pratybų metu prieš pasirodant lėktuvams, medinis Alytaus tiltas per Nemuną buvo padengtas dūmų uždanga. O atsitiktiniai praeiviai ir pravažiuoją keleiviai „apnuodyti“ ašarojančių dujų. „Sužeistiesiems“ pagalbą teikė šaulės sanitarės.

1

17

LIETUVIŠKOS PSYOPS:

PROPAGANDA PRIEŠ ŠIMTMEČI, III DALIS

Tekstas Irma Iljina Valotké
Nuotraukos Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Trečia tarpukariu lietuvių vykdytos propagandos kryptis buvo prieš lenkus. Lietuvos ir Lenkijos konfliktas truko beveik du dešimtmečius, tada buvo naudojamos visos įmanomos priemonės: diplomatinės, karinės, ekonominės ir propaganda arba psichologinės operacijos. 1918 m. vasario 16 d. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, lenkai neatsisakė minties išplėsti savo teritorijas iki buvusių unijos laikais.

Lietuvių troškimą eiti savarankišku keliu lenkai laikė istoriniu nesusipratimu. Jau 1918 m. Lenkijos valstybės vadovo Józefo Piłsudskio aplinkoje buvo rengiamas federacijos kūrimo projektas.

Nepriklausomybės kovų laikotarpiu prasidėjo Lietuvos ir Lenkijos nesutarimai dėl Vilniaus, kurį lenkai laikė raktu į abiejų valstybių federaciją. 1919 m. Suvalkų krašte lietuviai kovojo su lenkų partizanais, kuriuos rėmė reguliarioji kariuomenė. Įsikišus Tautų Sąjungai, Lenkija buvo priversta sienų klausimą spręsti derybomis. 1920 m. spalio 7 d. buvo pasirašyta sutartis, pagal kurią Vilnius atiteko Lietuvai. Tačiau spalio 9 d. neva sukilęs (iš tiesų Lenkijos remiamas) generolas Lucjanas Żeligowski užėmė Vilnių ir ėmė veržtis gilyn į šalį, bet prie Širvintų ir Giedraičių patyrė pralaimėjimų. Vėl įsikišus Tautų Sąjungai buvo nustatyta demarkacijos linija, o L. Żeligowski užgrobtas teritorijas pavadino Vidurio Lietuvos Respublika. 1922 m. balandžio mėnesį Lenkijos Seimas Varšuvoje iškilmingai inkorporavo Vilniaus kraštą į Lenkiją. Prasidėjo abiejų konfliktuojančių valstybių propagandinis karas, kurio tikslas buvo diskredituoti priešininką tarptautinėje bendruomenėje.

LENKUS IŠGAŠDINĘ ATSIŠAUKIMAI

Diplomatinėje erdvėje Lietuvai sekėsi prasčiau, nes šalis dar nebuvo pripažinta daugelio valstybių, o Lenkija turėjo išskirtinį Prancūzijos palaikymą. Štai kaip rašoma šaulių atsišaukime: „*Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija tyčiojasi iš mūsų valdžios, užgauna ir įžeidžia mus ne tik kaip tautą, bet ir kaip žmones.*“ Bet nusileisti lietuviai neketino. Literatūros skyriaus viršininkas į Užsienio reikalų ministeriją nusiuntė brošiūros „Lenkų raštas į lietuvių brolius“ pavyzdį ir rekomendavo ją nusiųsti Romos popiežiui „kaipo pavyzdį išnaudojimo lenkais tikybinių jausmų politiniams tikslams“.

Brošiūros, skrajutės, plakatai ir atsišaukimai buvo pagrindiniai psichologinio karo ginklai. Po Vilniaus krašto okupacijos Literatūros skyriaus Propagandos sekcijos spausdintos produkcijos užsakymai išaugo šimtus kartų. 1920 m. lapkričio mėnesio įsakymu Nr. 90 Valstybinėje spaustuvėje buvo užsakyta 15 000 egz. atsišaukimų

„Bracia Żolnierze“ („Broliai kareiviai“), 70 000 atsišaukimų „Żolnierze“ („Kareiviai“), 70 000 atsišaukimų „Do żolnierzy polskich“ („Lenkų kareiviams“), 25 000 atsišaukimų „Lietuvi, sukrusk į žygį“. Per artimiausius mėnesius užsakymų mastai nemažėjo. Spausdintą produkciją platino Propagandos sekcijos instruktoriai per užverbuotus padėjėjus, agitatorius, taip pat padedami vietinių gyventojų. Ypač efektyvus buvo atsišaukimų platinimas iš orlaivių. Tokių atsišaukimų kokybei buvo skiriama daug dėmesio, jie buvo spausdinami ant spalvoto popieriaus, kas tuo metu buvo didelė prabanga. Iš orlaivių platinamos skrajutės buvo tokios efektyvios, kad gen. L. Żeligowski lietuvius apskundė Tautų Sąjungos komisijai ir Lietuva buvo dėl to įspėta. Propagandos sekcijos spausdinama produkcija buvo orientuota į vidinę Lietuvos auditoriją visuomenei sutelkti ir nukreipta prieš lenkų karius, skirta okupuotų kraštų žmonėms.

PROPAGANDOS ĮVAIROVĖ

Lietuvių visuomenei skirti produktai pasižymėjo didele įvairove. Jie varijavo nuo oficialių valdžios pareigūnų pasisakymų ir nurodymų iki įvairių to meto įvykių interpretacijų. Lenkams užėmus Vilniaus kraštą, buvo išleista daug brošiūrų ir atsišaukimų, skirtų Lietuvos visuomenei prieš lenkus, pastarieji buvo pristatomi kaip didžiausia grėsmė nepriklausomai Lietuvai, mobilizuoti. Reikia pripažinti, kad net tokios valstybinės institucijos kaip Literatūros skyriaus Propagandos sekcija grėsmės akivaizdoje leido sau laisvai interpretuoti istoriją ir manipuliuoti faktais. Atsišaukime „Lietuvi, sukrusk į žygį“ rašoma: „*Prieš penkis šimtus metų nusilpusi Lenkija prisimeilino prie Lietuvos. Mūsų protėviai savo krauju apgynė ties Žalgiriu lenkus nuo baisaus vokiečių kalavijo. Maža to, iš didelio pasitikėjimo žmonėmis, per savo neatsargumą ir lėtumą mūsų tėvai leido lenkui susikrauti pačioj Lietuvos paširdėj sau gūžtą.*“

Šioje srityje lenkai neatsiliko ir savo visuomenei pristatydavo kitą įvykių interpretaciją, palankią Lenkijai. Lietuvių platinami atsišaukimai savo sąranga buvo panašūs į straipsnius: įvadas į istoriją arba bendras situacijos pristatymas, įvykių seka, priešasčių pasekmių analizė [kodėl taip įvyko ir kas iš to], detalios instrukcijos, ką reikia daryti [stoti į kariuomenę, remti karius, nebendradarbiauti su okupantais, siųsti informaciją apie priešą ir pan.]. Ir visa tai buvo apipinta patriotiniais šūkiais, emocijas žadinančiomis frazėmis, pvz., „*Dabar mes esame kur kas tvirtesni nei pernai ir priešą turime tik vieną, paskutinį!... Tat stokime visi ne žodžiais, bet darbais į šventąjį Tėvynės Gynimo darbą.*“

Kadangi Lietuva tuo metu buvo žemdirbių kraštas, valdžia ypač stengėsi sutelkti kaimo žmones. Valstiečiai buvo bežemiai arba mažžemiai, o privačiose rankose [daugiausia lenkų dvarininkų] buvo sutelkta 26 proc. valstybės teritorijos, iš kurios – 43 proc. dirbamos žemės ir 70 proc. miškų. Atsišaukime „Lietuvos vyrai, į savanorius!“ rašoma: „*Štai dabar įsiveržė į Lietuvą dar vienas priešas – lenkai. Veda juos į Lietuvą ir padeda jiems sulenkiejusieji Lietuvos dvarininkai, norėdami apsaugot savo dvarus nuo padalinimo valstiečiams ir darbininkams.*“ Buvo teigiama: jei lenkai laimės, sugrįš baudžiavos laikai. Nuo baudžiavos panaikinimo buvo praėję apie 60 metų, taigi kaimo žmonės bent iš pasakojimų žinojo, ką reiškė ponų valdžia. Visiems kovų už Lietuvos nepriklausomybę dalyviams buvo žadami žemės sklypai, o atsišaukimuose, brošiūrose lenkų ir lietuvių dvarponiai buvo pagrindinis blogio įvaizdis, pvz., atsišaukime „Ginkimės nuo lenkų!“ rašoma: „*Ar atmenat baudžiavos gadynę, kada mūsų tėvai dvaruos buvo kankinami, ant šunų mainomi? Jei neapsiginsime nuo lenkų, vėl pas mus baudžiava bus, nors ir kiek kitokia.*“

TAUTINIŲ MAŽUMŲ KORTA

Abi valstybės ypač išnaudojo tautinių mažumų kortą. Visuomenių vaizduotę kaitino pranešimai apie represijas, švietimo įstaigų uždarymą, tautinių mažumų persekiojimą. Tiek lietuviai, tiek lenkai stengėsi pateikti oponentus kaip agresorius, budelius, visuomenės bei moralės normų nepaisančius nusikaltėlius. Štai kaip rašoma lietuvių atsišaukime „Laisvos Lietuvos piliečiai, žinokite, ką lenkai okupantai daro!“: „*Areštavo ir prikankino daugybes žmonių. Areštavo ir mušė ypač vyrus, net seniukus 70 metų. Mušė ir kankino mergaitę 10 metų. Daug moterų išgėdino, o Marijoną Steckevičaitę užmušė už tai, kad pasisakė lietuvių esanti, ne lenkė!.*“ Lenkai savo vidinei auditorijai leido pranešimus apie lietuvių nusikaltimus prieš lenkų mažumas.

Siekiant pakelti visuomenės moralę daug dėmesio buvo skiriama pergalių viešinimui, ypač akcentuotos pilietinės iniciatyvos, jaunimo indėlis, pvz., atsišaukime „Susirūpinkime piliečiai“ rašoma: „*Daugelis mūsų abejojo, ar begali ką padaryti visuomenė. Štai neseniai pasklido žinia, kad lenkų raiteliai atsidūrė apie Kėdainius ir arti Panevėžio. Mūsų jaunimas drąsiai stojo į kovą ir drauge su mūsų kariuomene išvijo plėšikų pulkus. Ypač pasižymėjo Raguvos ir Traškūnų jaunimas, kurs savo krauju apgynė Panevėžį.*“ Gausiai buvo leidžiami informaciniai pranešimai, pvz., „Instrukcija rūbams rinkti“ ragino piliečius remti kariuomenę, pranešime „Lietuvos piliečiai“

buvo aprašyta priešų šnipų veikla ir pateikti detalūs nurodymai:

„1. Neleistinas dalykas platinti, žodžiu ar raštu melagingas paskalas, kurios drumsčia gyventojų ūpą, kiršina vienus prieš kitus, stumia valstybę vargan.

2. Visa, kas neturėtų būti mūsų priešams žinoma, apie karinį, politinį ar ekonominį šalies gyvenimą, turi būti laikoma paslapytje.

3. Skleidžiančius melagingas žinias, ar visokius priešų agitatorius ir agentus kiekvienas pilietis privalo sulaikyti ir atiduoti Vyriausybės žiniai.“

Lenkų kariams skirtuose atsišaukimuose buvo akcentuojama bendra istorinė praeitis, bendras tikėjimas ir lyginami panašumai. Štai kokie sugretinimai lenkų kalba leistame atsišaukime „Broliai legionieriai!“: „*Mes ir jūs – esame tie, kurie praleidžia gyvenimus fabrikuose, kasyklose – žemdirbių vaikai, vaikai skurdo ir negerovės – šiandien esame kariais. Mes Lietuvos armijos, jūs Lenkijos. Ir mes ir jūs nešame savo kraują, sveikatą ir gyvybę į mūšio lauką. Ar negaila jums, broliai, ginant lenkų ponų turtus Lietuvoje, lieti savo ir mūsų kraują? Kai jūs apgauti savo vadų puolate, mes privalome gintis.*“

Buvo teigiama, kad lenkų kariai tapo apgaulės ir manipuliavimo aukomis, kad lenkų ponai ir generolai juos išnaudoja, o vėliau jie bus palikti likimo valiai: „*Ir štai jūs, vedami turtingų ponų, ateinate kovoti su darbininkais ir valstiečiais, kurie myli savo žemę, kaip ir jūs mylite savąją. Kaip ir jums buvo nemalonus bolševikų atpuolis, taip ir mums nereikalinga ši okupacija. Jie bando jūsų rankomis užgrobti Lietuvą, o po to ir Latviją. Jeigu nepavyks, tai ką padarysi: vienas kitas tūkstantis žuvusiųjų, tūkstantis sužeistų, invalidų nesugebančių dirbti, – tai paprasti kasdieniniai dalykai.*“ Buvo leidžiami atsišaukimai, neva parašyti pačių lenkų karių. Juose buvo raginama nutraukti broližišką karą, kurį pradėjo savanaudiškų tikslų turintys turtingieji: „*Mus apgavo! Mums buvo sakyta, kad einame į Vilnių išvartyti bolševikus, kurie turėjo ten slėptis už lietuvių kariuomenės nugarų, smogėme lietuviams, išmetėme iš Vilniaus, bet bolševikai neradome. O mes tiek savo ir svetimo kraujo praliejome.*“ Daug dėmesio buvo skiriama okupuotų kraštų gyventojams, žmonės buvo raginami nebendradarbiauti su okupantais, vengti mobilizacijos, gadinti ginklus arba jungtis prie lietuvių. Buvo prašoma kantrybės ir žadamas greitas išvadavimas. Ypač buvo akcentuojama sunki okupuotų kraštų ekonominė padėtis, piešiamos niūrios

ateities perspektyvos valdant lenkams. O Lietuva buvo pristatoma kaip pažangi ir klestinti valstybė.

„O, VILNIAUS NEPAMIRŠK, LIETUVI!“
Po 1922 m. Vilniaus krašto prijungimo prie Lenkijos [to Lietuva niekada nepripažino] valstybių santykiai liko įtempti, galiojo karo padėtis. Lietuvos valdžia atsisakė užmegzti diplomatinius santykius su lenkų vyriausybe. Nutrūko ekonominiai ryšiai, buvo perkasti keliai, išmontuoti geležinkeliai, įsigaliojo draudimas bendrauti telefonu ir paštu. Lietuvių pasuose būdavo įrašas „Galioja visose valstybėse, išskyrus Lenkiją“.

Okupuotas Vilniaus kraštas lietuviams tapo kultiniu simboliu, buvo raginama telkti visas jėgas ir atgauti šią teritoriją. Kūrėsi įvairios organizacijos, iš kurių svarbiausia buvo Vilniaus vadavimo sąjunga [VVS], pradėjusi veikti 1925 m. Ši organizacija propagavo Vilniaus krašto atgavimo idėją, leido žurnalą „Mūsų Vilnius“, rinko lėšas Vilniaus krašto lietuvių draugijoms ir mokykloms remti, leido leidinius ir atsišaukimus, o jų šūkiškai „O, Vilniaus nepamiršk, lietuvi!“ ir „Mes be Vilniaus nenurimsim!“ tapo tautos patriotizmo išraiška. 1938 m. organizacija vienijo apie 27 000 narių.

1926 m. pradėjo veikti Kauno radiofonas. Buvo suvokta, kad radijas yra puiki psichologinio karo priemonė. Trumposios arba vidutinės radijo bangos sklido toli ir nepaisė valstybių sienų. Vos po metų nuo radijo veikimo pradėta kartą per savaitę transliuoti laidą „Vilniaus pusvalandis“.

Vėliau rengiamų laidų trukmė vis ilgėjo, o transliacijų diapazonas plėtėsi. Per radiją universitetų dėstytojai skaitydavo paskaitas, vykdavo spaudos apžvalgos, buvo skaitomi ištisi straipsniai, transliuojami Vyriausybės pasisakymai. 1928 m. pradėta rengti radijo laida lenkų kalba. Radijas buvo ne tik švietimo ir kultūrinimo priemonė, bet ir formavo visuomenės nuomonę apie pagrindinius vidaus ir užsienio politikos įvykius, kūrė neigiamą Lenkijos ir lenkų įvaizdį. Laidose buvo pasakojama apie sunkią Vilniaus krašto gyventojų padėtį, mokytojų persekiojimus, pvz., „kaip

mokytojus šunimis pjudo ir duobėse pūdo“. Savo ruožtu lenkai nuo 1928 m. transliavo „Lietuviškas valandėles“ – pasakojo apie žiauriausius lenkų persekiojimus Lietuvoje. Žemiausi to meto radijo laidų vedėjai buvo lietuvių pasirinkęs Andrius Rondonas ir lenkas Józefas Ostrowskis. Tarp jų kildavo tikros propagandinės dvikovos.

ĮVAIZDŽIŲ KARAS
Dar reikėtų paminėti įvaizdžių arba stereotipų karą. Terminas „stereotipas“ autorius – amerikiečių mokslininkas Valteris Lipmanas. Jo apibūdinimas toks: „Vaizdai mūsų galvose arba kokio nors reiškinio atspindys žmonių sąmonėje.“ Svarbią vietą šiame stereotipų kare užėmė abiejų pusių spaudoje naudotos karikatūros. Pasak lenkų mokslininko ir publicisto Tomášo Šarotos, karikatūros – tai informacijos tipas, kuris itin svarbus tiriant tautos stereotipus, „tiksliau pasakius, vizualinius vaizdinius, veikiančius atitinkamų visuomenių ir tautų sąmonę, taigi išreiškiančius egzistuojantį požiūrį, nuomonę ir emocinį nusiteikimą“. Lietuviai leido daug periodinių satyrinių leidinių: „Ragutis“, „Garnys“, „Spaktyva“, „Vapsva“, Lenkijoje populiarūs buvo „Mucha“, „Szopka“ ir pan.

Karikatūrose dažnai buvo naudojama animalizacija, kai tautai ar žmonių grupei priskiriami visuotiniai suprantami gyvūnų bruožai. Lietuvių karikatūrose Lenkija dažnai vaizduota kaip plėšrus baltas erelis, kartais naudotas žalčio su konfederate [lenkų tautinė kepurė su keturkampiu viršumi] įvaizdis arba hidros su lenkų lyderių galvomis, ryjančiomis Lietuvą. Taip pat lenkams buvo klijuojami kiaulių, rupūžių, šunų epitetai. Žymus dailininkas Petras Rimša Lietuvos šaulių sąjungos [LŠS] užsakymu sukūrė plakatą, kuriame vaizduojama kaulė su konfederate, ponišku monokliu ir persijuosusi Lenkijos vėliava. Kartais lenkai vaizduoti kaip žiurkės, vagiančios maistą [Vilnių] iš sandėliuko. Vienoje karikatūroje Lenkija buvo vaizduojama kaip nepatraukli senmergė, kuri vejasi jaunuolį [Lietuvą] šaukdamą „Noriu unijos“.

Lenkų karikatūrose lietuviai vaizduoti kaip primityvūs laukiniai, dažniausiai avintys vyžas, apsisiautę kailiais, rankose laikantys kuokas.

Kažkas panašaus į lenkų viduramžių istoriko Jano Długoszo vaizduotus žemaičius. Kartais Lietuva buvo piešiama kaip maža, pikta, rėksminga neūžauga, norinti parodyti savo galią. Animalizuojant lietuviai vaizduoti kaip skalijantys šunėkai, lokiai arba asilai. Taigi satyros ir stereotipų metodais į kolektyvinę abiejų tautų sąmonę įsismelkė oponento kaip priešo įvaizdis.

Apibendrinus visus tris publikuotus straipsnius, norisi pasidžiaugti, kad lietuviai nuo pat savo šalies nepriklausomybės atkūrimo įvertino psichologinių operacijų [propagandos] privalumus ir taikė gerai suplanuotas bei nuoseklias kampanijas. Iš pradžių didžiausias krūvis teko Lietuvos kariuomenės Literatūros skyriaus Propagandos sekcijai, kuri turėjo remti karines operacijas, šviesti šalies visuomenę. Vėliau radosi pilietinių iniciatyvų, prie propagandinės veiklos jungėsi intelektualai, mokytojai. Didelis indėlis į propagandinę kovą buvo tokių organizacijų kaip LŠS, VVS. Buvo greitai įsisavinamos ir praktiškai pritaikomos naujausios technologijos: per paskaitas naudojami projektoriai, vaizdinė dokumentika; brošiūros, atsišaukimai buvo spausdinami ant kokybiško, kartais net spalvoto, popieriaus, išnaudotos radijo galimybės. Pats žodis „propaganda“ neigiamą atspalvį įgavo po II pasaulinio karo, todėl tarpukariu net valstybinės institucijos siejo save su propagandine veikla.

Šis reiškinys tuomet buvo suprantamas kaip ir mūsų dienomis, tai rodo tarpukariu rašytas mjr. L. Drungos paskaitų konspektas „Priešo propaganda taikoma kariams“. Jame propaganda apibūdinama taip: „*Propagandai panašios yra dvi lygiagrečios: agitacija ir reklama. Agitacija naudojama vidaus ir luomų politikoje, iškelti ar smukdyti kurią nors vieną ar kitaip įsitikinusių žmonių grupę. Reklama daugiausiai vartojama prekyboje. Propaganda nuo jų skiriasi didesniu nuoseklumu. Jos tikslas – paveikti viešąją nuomonę.*“ Daugelis tuomet taikytų psichologinio karo priemonių naudojamos ir mūsų dienomis: konfliktuojančios valstybės kovoja dėl įvaizdžio ir stengiasi diskredituoti oponentą tarptautinėje bendruomenėje, paveikti priešiškas, draugiškas, taip pat neutralias auditorijas, kurias stereotipus [fašistai, vatnikai ir pan.]. Principai išliko tie patys, tiesiog dėl technologijų plėtros yra daugiau priemonių ir galimybių. x

1. Lietuvos ir Lenkijos delegacijų derybose Kalvarijoje, 1920 m. rugsėjo 16–18 d.

2. Lėktuvas Alb. C.III su pirmaisiais Lietuvos karinės aviacijos ženklais, naudotais nuo 1919.03.1 iki 1920.11.17. Nepriklausomybės kovose su lenkais toks lėktuvas naudotas žvalgybai ir atsišaukimų mėtymui.

www.plienosparnai.lt nuotrauka.

Leidžiamas nuo 1920 m.

18 PRAGARO KAKOFONIJA: KRUVINIAUSIA KROKODILŲ PUOTA	
Tekstas Vytautas Radzevičius Nuotrauka Wikipedia	
Šis mūsų pateko į Guinnesso rekordų knygą. Tai liūdnas ir kraupus įrašas, bet taip į šią pasaulinę rekordų knygą įrašytos mūsų dėl Ramrė salos pasekmės: „didžiausia nelaimė su krokodilais“ arba „didžiausias aukų skaičius krokodilų atakoje“.	
Ramrė, arba Janbjės, sala yra Indijos vandenyno Bengalijos įlankoje, dabartinio Mianmaro teritorijoje. II pasauliniame kare salą buvo užėmusi Japonija.	
1945 m. pradžioje sąjungininkai nutarė surengti operaciją „Matadoras“. Britams reikėjo oro pajėgų bazės Ramrė saloje, iš kurios būtų galima surengti daugiau atakų prieš Japoniją. Japonų kariai buvo įsikūrę stovyklose mangrovų miškuose, kuriuose knibždėjo begalė jūrinių [sūriavandenių] krokodilų. Po 6 mūsų savaitių britų jūrų pėstininkams ir 36 Indijos pėstininkų brigadai pavyko apsupti japonų pozicijas iš flangų. Apsuptyje atsidūrė apie 1 000 japonų. Britai pasiūlė priešui pasiduoti.	Tačiau užuot pasidavę japonai nutarė išsiveržti iš apsupties 8 mylių žygyje per mangrovines pelkes. Britai nesiartino prie lėtai per pelkes judančių japonų, nes puikiai žinojo, kas jų ten laukia. Jūriniai krokodilai, didžiausios pasaulio reptilijos. Krokodilai pasirodė, kai japonai sutemus į pelkes įžengė giliau. Dar blogiau buvo tai, kad jūriniai krokodilai yra naktiniai gyvūnai, kurie medžioja tamsoje.
Japonų kariai buvo įsikūrę stovyklose mangrovų miškuose, kuriuose knibždėjo begalė jūrinių (sūriavandenių) krokodilų.	Britų gamtininkas Stanley Wrightas dalyvavo Ramrė salos mūšyje ir taip aprašė įvykius: „Ta naktis [1945 m. vasario 19 d. – red. past.] buvo viena siaubingiausių bet kuriam iš mūsų motorlaivio įgulos. Padirki šautuvų šūviai tamsiose pelkėse ir milžiniškų reptilijų nasruose traiškomų vyrų riksmas, persipinantys su vandenyje besisukiojančių krokodilų garsais, sukūrė pragaro kakofoniją, kurią pakartoti Žemės planetoje vargiai įmanoma. Auštant atskrido grifai ir pabaigė tai, kas buvo likę po krokodilų.“ Kiek karių tapo krokodilų aukomis, tiksliai nežinoma. Bet spėjama, kad iš tūkstančio vyrų, žengusių į pelkę, išgyveno apie 480. Dėl tikslaus skaičiaus abejojama ir dėl to, kad dalis japonų apsuptyje mirė nuo maliarijos, nuodingų gyvačių ir skorpionų įkandimo. Anot liudininkų, iš pelkių išėjo ir britams į nelaisvę pakliuvo tik 20 japonų. x

19

KUKURŪZŲ
BURBUOLĖS
ANT LAUŽO

Tekstas Vytautas Radzevičius
Nuotrauka Lina Jushke

Toks patiekalas itin populiarus Centrinėje Amerikoje. Gvatemaloje ar Meksikoje šio užkandžio gali nusipirkti ant kiekvieno kampo. O ir žygyje ar prie laužo jį nesudėtinga pasigaminti.

x4

kukurūzai

Reikės:

kukurūzų burbuolių
sviesto
druskos
grūstų juodųjų pipirų
aitriosios paprikos miltelių
šviežių smulkintų kalendrų
skiltelėmis supjaustytos
žaliosios citrinos

1. Pirmiausia reikia nusipirkti gerų burbuolių – jos turi būti su lapais, nepraluptos. Toliau – technikos reikalas. Kukurūzų burbuoles ant laužo galima ir kepti, ir virti. Jei verdate – užkaiskite puodą su pakankamu kiekiu vandens, kad burbuolės visiškai panirtų į vandenį. Kai vanduo užvirs – įmeskite burbuoles be lapų ir pavirkite, kol vanduo vėl užvirs. Tai truks apie 4 minutes.

2. Jei nutarėte burbuoles kepti – palikite lapus. Pačią burbuolę įtrinkite sviestu ar aliejumi ir kepkite ant grotelių. Apkepkite burbuolę iš visų pusių. Lapus paliekame tam, kad burbuolės nesudžiūtų ir būtų sultingesnės.

3. Kai burbuolės išvirė ar iškepė – įtrinkite sviestu, druska, apibarstykite aitriosios paprikos milteliais ir juodaisiais pipirais, kalendromis, apšlakstykite žaliosios citrinos sultimis. Gero apetito!

20

SVEIKINIMAI

SVEIKINAME JUBILIEJUS
ŠVENČIANČIUS ŠAULIUS:

Ramūną Kazakevičių – 50-ojo
Liutaurą Trumpulį – 65-ojo
Arvydą Eimontą – 80-ojo
Antaną Sirtautą – 65-ojo

Sveikiname gimtadienio progą. Linkime stiprios sveikatos, neišsenkamos energijos pasirinktame šauliškame kelyje, ištvermės ir dvasios stiprybės tarnaujant Lietuvos šaulių sąjungai bei Tėvynei.

Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės vadas,
Kauno šaulių 202-osios kuopos vadas ir šauliai

Ričardą Beigą – 60 m.
Algimantą Jančiauską – 65 m.
Alfredą Staševičių – 70 m.
Antaną Gaigalą – 75 m.
Algimantą Vengraitį – 80 m.

Linkime visiems geros sveikatos, neblėstančios energijos, stiprybės, ištvermės tarnaujant Šaulių sąjungai bei Tėvynei.

Vytauto Didžiojo 2-osios rinktinės Kauno
Tvirtovės 203-osios kuopos vadas ir šauliai.

UŽUOJAUTA

Mirus ilgamečiam Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės Plungės 802-osios šaulių kuopos šauliui **Antanui Laukiui** nuoširdžią užuojautą reiškiamo jo žmonai ir artimiesiems. Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės šauliai.

TRIMITAS

ŠVIESKIS IR ŠVIESK!

2019 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

36 puslapių žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkių. Kiekvienam yra ką skaityti.

**Lietuvos šaulių sąjungos
šimtmečio proga
užsiprenumeruok TRIMITĄ
ir paragink kitą!**

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnaluprenumerata.lt
internetinėje Lietuvos pašto svetainėje www.prenumeruok.lt bei
Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams - 20 eurų.